

III. Przegląd prawodawstwa.

1. Prawo administracyjne¹⁾

(od 1 lipca do 31 grudnia 1922).

I. Organizacja władz.

Ministerstwa: Kompetencja M. Pracy na terytorium b. dzielnicy pruskiej (1). Rozp. R. M. 16. 10. 22. DU. 96/884.

Starostwa- Zniesienie Komisariatu Rządu w Lublinie: (2), Rozp. R. M. 11. 7. 22. D. U. 56/510. Zniesienie powiatu białowieskiego: (3). Rozo. R. M. 11. 7. 22. D. U. 56/504.

Sądownictwo administracyjne: Najwyższy Trybunał Administracyjny: (4). Ustawa 3. 8. 22. D. U. 67/600. (5). Ustawa 22. 9: 22. D. U. 89/800; (6). **Rozp. Prez. Min.** 25. 11. 22. **D. U. 105/976:**

Urząd dla spraw mniejszości na Gór. Śląsku. (7). Rozp. R. M. 3. 11. 22. D. U. 98/900.

Utworzony rozporządzeniem Rady Ministrów 23. 2. 1920 D. U. 20/106 Komisariat Rządu w Lublinie został zniesiony, a miasto to w zakresie administracji państwowej zostało włączone do powiatu lubelskiego (2). Na terenie b. Królestwa istnieją zatem obecnie dwa Komisariaty Rządu: w Warszawie i w Łodzi. (Analogiczna władza administracyjna 1 instancji: w Poznaniu — Starostwo grodzkie; we Lwowie i w Krakowie — Dyrekcja Policji).

Powiat białowieski został zniesiony, a należące do niego gminy wcielono do powiatu bielskiego (województwa białostockiego) (3).

Najwyższy Trybunał Administracyjny. Przed wydaniem ustawy sierpniowej 1922, powołującej do życia N. T. A., stan sądownictwa administracyjnego w poszczególnych dzielnicach Polski przedstawiał się w następujący sposób:

W b. dzielnicy pruskiej utrzymano dawny ustrój pruski o 3-ch instancjach (Wydział powiatowy. Wydział obwodowy, Trybunał Administracyjny) z tą jedynie zmianą, że Wydział

¹⁾ Przegląd polskiego prawa administracyjnego za czas od 1 stycznia 1920 do 30 czerwca 1922 zamieszczono w zeszytach 1-ym, 2-im, 4-ym „Ruchu” z r. 1921 i w 2-im i 4-ym z r. 1922.

Obwodowy przemianowano na Wojewódzki Sąd Administracyjny, nie zmieniając zasadniczo jego składu i zakresu działania, kompetencję zaś berlińskiego Trybunału Administracyjnego przeniesiono na Senat administracyjny przy Sądzie apelacyjnym w Poznaniu.

W b. zaborze austriackim istniała jedna tylko instancja: Trybunał Administracyjny w Wiedniu. Kompetencje jego przeniesiono na Sąd Najwyższy w Warszawie (Senat IV).

W b. zaborze rosyjskim, jak za czasów niewoli, tak i w ciągu pierwszych 4-ch lat istnienia Państwa Polskiego, sądów administracyjnych wogóle nie było. Blisko trzy piąte ludności Państwa było całkowicie pozbawione opieki i ochrony sądowno-administracyjnej. Ten stan rzeczy był wielce niekorzystny, jeśli się zważy brak dostatecznej ilości prawników wśród urzędników administracyjnych służących w b. zaborze rosyjskim, zwłaszcza zaś na Kresach, a dalej, brak poczucia prawnego wśród mas ludności tego zaboru, jako skutek regim'e'u rosyjskiego; chaotyczność ustawodawstwa rosyjskiego, w którym nawet prawnikowi trudno orientować się, a także wadliwość polskich ustaw administracyjnych.

Konstytucja marcowa postanawia w art. 73: „Do orzekania o legalności aktów administracyjnych w zakresie administracji tak rządowej jak i samorządowej, powoła osobna ustawa sądownictwo administracyjne, oparte w swej organizacji na współdziałaniu czynnika obywatelskiego i sędziowskiego, z Najwyższym Trybunałem Administracyjnym na czele”.

W myśl tego artykułu polskie sądy administracyjne powinny mieć następujące cechy: 1) organizacja ich winna być przynajmniej 2-stopniowa mogą być 3 instancje, ale nie może być jednej tylko instancji (bo N. T. A. stoi na czele jej), 2) powinny mieć charakter sądowy; 3) poza urzędnikami mają w nich zasiadać sędziowie i przedstawiciele społeczeństwa z wyboru („czynnik obywatelski”).

Czy ustawa sierpniowa spełnia powyższe polecenia konstytucji?

Tylko częściowo. Stosuje się do tych poleceń o tyle, że stwarza instytucję o charakterze czysto sądowym, sąd kasacyjny. Natomiast jest z nią niezgodna o tyle, że powołuje do życia tylko jedną instancję i że nie wprowadza czynnika obywatelskiego.

Motywa tego odstąpienia od przepisów konstytucji zawiera uzasadnienie przedłożenia rządowego. Przeciw wprowadzeniu odrazu wielostopniowej organizacji przemawiał: 1) brak sił wykwalifikowanych; 2) wielkość kosztów; 3) tym-

czasowy charakter obecnego ustroju władz adm. Czynniki obywatelski zaś, użyteczny w instancjach niższych, jest zbędny w Trybunale, mającym charakter sądu kasacyjnego. Nie spotyka się też go nigdzie w tego rodzaju trybunałach.

Sama ustawa sierpniowa uznaje stan rzeczy, przez siebie wytworzony, za tymczasowy, przejściowy („aż do utworzenia sądów administracyjnych niższego stopnia z udziałem czynnika obywatelskiego” art. 1). Można jednak zasadnie przypuszczać, że ten stan potrwa czas dłuższy, ponieważ powody, które go wywołały, nie prędko stracą swoje znaczenie.

Ustawa sierpniowa jest ściśle wzorowana na ustawie austriackiej o Wiedeńskim Trybunale admin. z 22.10.1875 r. Dp. p. Nr. 36 z r. 1876. Różnice pomiędzy polską a austriacką ustawą zupełnie nie istotne poza tymi, które wynikały z innego, dualistycznego, ustroju monarchji habsburskiej, jak również z faktu, że w Austrii istniał jeszcze drugi sąd służący do ochrony prawa publicznego t. zw. Trybunał Państwa. Następstwem tego szersza znacznie kompetencja Trybunału polskiego. Sięga ona bowiem poza granice kompetencyjne Trybunału austriackiego, obejmując poza nimi także: 1) skargi o naruszenie praw obywatelskich (w Austrii należały one właśnie do wspomnianego tylko co Trybunału Państwa), 2) sprawy, które tam były wyjęte z pod kompetencji organów państwowych jednej i drugiej części monarchji, jako im wspólne (sprawy wojskowe i zagraniczne), lub też, które winny być zarządzane jednako, według tych samych zasad (sprawy handlowe, celne, podatki pośrednie, system monetarny, stan siły zbrojnej). Pozatem uderzająca zgodność, a czasem identyczność.

Przedłożenie rządowe uległo w Sejmie bardzo nielicznym zmianom. Górowała tendencja, aby rzecz jaknajbardziej prześpieszyć, jaknajrychlej doprowadzić do utworzenia Trybunału: na plenum Sejmu załatwiono się ze sprawozdaniem komisji na jednym posiedzeniu przy innych jeszcze sprawach.

Najważniejsze postanowienia ustawy, poza już wyżej zaznaczonymi punktami:

Skład. N. T. A. składa się z pierwszego prezesa, prezesów : sędziów. Połowa sędziów winna posiadać kwalifikacje na urząd sędziowski, wszyscy inni muszą mieć wykształcenie prawnicze (obowiązuje ten przepis i członków sekretarjatu N. T. A. art. 7). Mianuje Prezydent Rzpltej na wniosek Rady Ministrów i to: pierwszego prezesa i prezesów z pośród osób, które conajmniej przez 2 lata sprawowały urząd sędziego trybunału (ten ostatni przepis wchodzi w życie dopiero po 22. 8. 1924), przytem prezesów — po zasięgnięciu opinii pierwszego prezesa; sędziów zaś z terna przedstawi-

nego przez Ogólne Zgromadzenie Trybunału (art. 6). Mianowanie pierwszego składu nastąpiło na wniosek pierwszego prezesa, przedstawiony Radzie Ministrów (art. 34). Na raz/e skład ten określono na 22 osoby.

Wewnętrzna organizacja. Według przedłożenia rządowego N. T. A. miał się dzielić na Izby o charakterze dzielnicowym, te zaś, w miarę potrzeby, na Wydziały odpowiadające rzeczowemu ugrupowaniu spraw. Zgodnie z wnioskiem komisji ustawa sprawę tę zupełnie pomija milczeniem, pozostawiając jej regulaminowi. (Uchwali go N. T. A. na Ogólnym Zgromadzeniu a wyda Prezydent Rzpltej na wniosek Rady Min. art. 32) Będą tworzone izby lub wydziały wyłącznie według rzeczowego pokrewieństwa spraw.

Komplety orzekające składają się z 5 sędziów wzgl. zmniejszone — z 3 sędziów. Kompletowi wzmocnionemu do 9 członków lub też Ogólnemu Zebraniu mogą być przekazane do rozstrzygnięcia kwestje prawne. (Ważna a korzystna różnica w porównaniu z postępowaniem przed Sądem Najwyższym, gdzie kompletowi wzmocnionemu lub Ogólnemu Zebraniu przekazuje się całe sprawy, a nie tylko dobyte z nich kwestje prawne). (Art. 18).

Posiedzenia N. T. A. są jawne i niejawne. Rozprawa główna odbywa się z reguły jawnie. Posiedzenia wzmocnionego kompletu i Ogólne Zgromadzenie są niejawne.

Kompetencja N. T. A. jest określona nie przez wylczenie taksatywne spraw należących do niej, lecz przez postawienie ogólnej zasady i taksatywne wyleczenie tych spraw, które są wyjęte z pod orzecznictwa Trybunału. Ta ogólna zasada jest sformułowana w art. 1 i 9. Art. 1: „N. T. A. jest właściwy do orzekania o legalności zarządzeń i orzeczeń wchodzących w zakres administracji tak rządowej jak i samorządowej”. Art. 9: Legitymowanym do wniesienia skargi jest każdy, kto twierdzi, iż naruszono jego prawo lub że go obciążono obowiązkiem bez podstawy prawnej. Wyjątki są poddane w art. 3. Z pod orzecznictwa Trybunału są wyłączone:

a) sprawy należące do właściwości sądów zwyczajnych i szczególnych.

A więc także: stosunki prywatno-prawne Państwa i związków samorządowych; niektóre sprawy publiczno-prawne specjalnymi ustawami: poddane orzecznictwu sądów zwyczajnych; orzeczenia karno-administracyjne (art. 12 konst.)

b) sprawy, gdzie władze administracyjne są upoważnione do działania według swobodnego uznania w granicach pozostawionych temu uznaniu. N. T. A. nie jest powołany do rozstrzygania o celowości aktów administracyjnych.

c) sprawy mianowania na publiczne urzędy, o ile nie chodzi o pogwałcenie ustawą zastrzeżonego prawa ich obsadzenia lub prezentowania na nie,

d) sprawy dyscyplinarne;

e) sprawy, dotyczące reprezentacji Państwa i obywateli wobec Państw i władz obcych, oraz sprawy bezpośrednio z powyższymi związane (?);

f) sprawy dotyczące działań wojennych, ustroju siły zbrojnej i mobilizacja z wyjątkiem spraw zaopatrzenia (?) i uzupełnienia (?) armji.

Wyczerpanie toku instancji. N. T. A. rozpoznaje skargi tylko na takie zarządzenia i orzeczenia, które wydane zostały przez władze rządowe i samorządowe w ostatniej instancji (art. 1).

Termin dla wniesienia skargi jest 2-miesięczny. Należy ją wnieść bezpośrednio do Trybunału (art. 10).

Przymus adwokacki. Przedłożenie rządowe zawierało przepis, że strony prywatne mogą wnosić skargi i podania do Trybunału wyłącznie przez adwokatów. Sejm uchylił ten obowiązek.

Pośrednio stara się zaradzić pieniactwu ustawa wrześniowa o kosztach postępowania przed N. T. A. (5). Prócz opłaty zasadniczej od skargi (obecnie 4000 mk.), wprowadzono opłatę dodatkową (obecnie max. 20 000 mk.). Rada Ministrów na podstawie opinji N. T. A. może uchwalić podwyższenie tych opłat, odpowiednio do stosunków walutowych. Na zabezpieczenie opłaty dodatkowej skarżący składa kaucję (obecnie 8 000 mk.) Kaucję zwraca się w całości, jeżeli skarga została uwzględniona w całości lub w części; zwraca się zaś w części, jeżeli ją cofnięto przed otrzymaniem zawiadomienia o wyznaczeniu rozprawy głównej lub przed zapadnięciem końcowego orzeczenia lub wyroku na posiedzeniu niejawnym (art. 18 a 1. 3 Ustawy o N. T. A.), jak również w przypadkach umorzenia postępowania (z powodu cofnięcia skargi art. 27).

Natomiast opłatę zasadniczą podwyższa się (max. do 20000 mk.) w razie pozostawienia skargi bez rozpoznania z powodu oczywistej niewłaściwości N. T. A., z powodu zaniebdania ustawowego terminu i niewyczerpania toku instancji, z powodu braku legitymacji do wniesienia skargi, jak wreszcie z powodu, że skarga nieodpowiada formalnym wymogom ustawowym (art. 12—14). Podwyższa się ją również w razie cofnięcia skargi w stadium późniejszym, niż to wyżej przewidziano, oraz w razie oddalenia jej, jako nieuzasadnionej.

Moc wstrzymująca skargi. Skarga nie wstrzymuje sama przez się wykonania zaskarżonego zarządzenia

lub orzeczenia; skarżący może jednak zwrócić się do władzy administracyjnej o wstrzymanie wykonania, a władza winna -- a żądaniu temu zadośćuczynić, jeżeli względy publiczne nie stoją na przeszkodzie, a skarżący miałby w razie wykonania ponieść szkodę niepewetowaną. Wstrzymanie wykonania zarządza na wniosek interesowanego ostatnia instancja administracyjna. W razie przewlekania załatwienia tego wniosku lub w razie odmownego załatwienia N. T. A. może na wniosek strony sam zarządzić wstrzymanie wykonania (art 4-y).

(Przepis powyższy, uprawniający N. T. A. do wstrzymania wykonania w przypadku, gdy władza administracyjna zwleka z załatwieniem wniosku o to wstrzymanie, jest sprzeczny z art. 1 al. 2, według którego N. T. A. może rozpoznawać skargi tylko na zarządzenia już wydane przez władze administracyjne: i tymczasem takiego zarządzenia tu jeszcze niema... władza zwleka właśnie z jego wydaniem!).

Wyroki N. T. A. orzeka na podstawie stanu faktycznego, jaki okazuje się z aktów, którymi rozporządzała ostatnia instancja administracyjna (art. 24). Pozwana władza administracyjna jest więc obowiązana udzielić N. T. A. aktów swoich dotyczących przedmiotu skargi w terminie przez N. T. A. wyznaczonym (art. 15 al. 2). Sankcją tego ostatniego przepisu jest: gdyby rzeczona władza nie przedstawiła aktów, to N. T. A. rozstrzyga na podstawie stanu faktycznego, przedstawionego w skardze lub na rozprawie.

Okoliczności faktycznych i środków dowodowych nie przytoczonych przed wydaniem zaskarżonego zarządzenia lub orzeczenia, tudzież aktów wyłączonych z pod przeglądu, (poszczególne części aktów mogą być ze względów publicznych przez N. T. A. wyłączone z pod przeglądu, a władza administracyjna wskaże te akta, których wyłączenia sobie życzy, art. 17. al. 2), o ile treść tychże nie została na rozprawie podana do wiadomości, N. T. A. nie uwzględni (art. 24).

Jeżeli N. T. A. uzna skargę za uzasadnioną, to ogranicza się tylko do uchylenia zaczepionego zarządzenia lub orzeczenia (art. 26), a władza, która je wydała, obowiązana jest wydać niezwłocznie (sankcja?!) nowe zarządzenie lub orzeczenie w tej sprawie, przyczem jest związana zapatrywaniami prawnymi, wyłuszczone w wyroku N. T. A. (art. 5). Stąd obowiązek N. T. A. motywowania swoich wyroków (art. 25) Wyroki N. T. A. są ostateczne (art. 2).

Jeżeli N. T. A. uzna, że stan faktyczny sprawy wymaga uzupełnienia, albo że pozwana władza przyjęła ten stan sprzecznie z aktami, albo że ze szkodą skarżącego naruszono for-

my postępowania administracyjnego, natenczas, nie zarządzając rozprawy głównej, uchyli wyrokiem zaskarżone zarządzenie lub orzeczenie i odeśle sprawę napowrót do władzy administracyjnej, która ma wady usunąć i wydać nowe zarządzenie lub orzeczenie (art. 19).

Nadzór ogólny nad N. T. A. sprawuje pierwszy prezes, który sprawy dotyczące prezesów i sędziów, wnosi na Ogólne Zgromadzenie (art. 8).

N. T. A. rozpoczął swoje czynności 22 października 1922 t. j. w 2 miesiące po ogłoszeniu ustawy powołującej go do życia (art. 33, 38). Równocześnie z ogłoszeniem jej straciły moc dotychczas obowiązujące ustawy i przepisy wydane w przedmiotach przez nią unormowanych. Temsamem z dniem 22 sierpnia przestał funkcjonować Senat IV Sądu Najwyższego jako sąd administracyjny dla b. zaboru austriackiego. Co do b. dzielnicy pruskiej, to ustawa sierpniowa osobno zarządza (art. 35), że aż do utworzenia sądownictwa administracyjnego niższego stopnia na całym obszarze Rzpltej, istniejące w tej dzielnicy sądownictwo administracyjne (orzecznictwo w postępowaniu sporno administracyjnym), pozostawia się nienaruszone z tą jedynie zmianą, że kompetencje Senatu Administracyjnego Sądu Apelacyjnego w Poznaniu przechodzą na N. T. A. w Warszawie. Na N. T. A. przechodzą również kompetencje Krajowego Urzędu Wodnego. Tryb postępowania w powyższych sprawach w N. T. A. zachowuje się wedle dotychczasowych ustaw, obowiązujących w b. dzielnicy pruskiej. -

Do spraw, nieobjętych właściwością istniejącego w tej dzielnicy sądownictwa administracyjnego stosują się przepisy ustawy sierpniowej, o ile sprawy nie są załatwione w I instancji przez organy kolegjalne zarządu ogólnego poza postępowaniem uchwałowym.

Do właściwości N. T. A. przechodzą również sprawy, przekazane Trybunałowi Rzeszy Niemieckiej dla spraw finansowych. W sprawach tych obowiązują również przepisy ustawy niniejszej.

II. Samorząd.

Gminy wiejskie: B. zabór rosyjski i austriacki: 1) Ustawa 22. 9. 22. D. U. 86/770. .

Samorząd wojewódzki w Galicji wschodniej: 2) Ustawa 26. 9. 22. D. U. 90/829.

W r. 1921 Sejm upoważnił Rząd (Ust. 7. 7. 22. D. U. 64/400) do zmieniania granic powiatów, kasowania i tworzenia nowych, a to na obszarze b. zaboru rosyjskiego i austriackie-

gro- Obecnie analogiczne upoważnienie na tym samym obszarze otrzymał (1) Minister Spraw Wewnętrznych odnośnie do gmin wiejskich: tak samo może zmieniać ich granice, znosić je lub tworzyć nowe. Przedtem ma wysłuchać opinii zainteresowanych ciał samorządowych. W Galicji prawo to przysługuje Ministrowi wyłącznie w stosunku do gmin wiejskich podlegających powszechnej ustawie gminnej z 12. 8. 1866 (Dz. U. K. Nr. 19), a więc nie w stosunku do miasteczek i znaczniejszych miejscowości¹, podlegających ustawie 1896, jak również nie w stosunku do miast, podlegających ustawie 1889 r. W Galicji, tak jak w b. dzielnicy pruskiej, istnieją gminy jednowioskowe. Otóż ustawa wyraźnie zastrzega, że powyższe upoważnienie bynajmniej nie daje prawa Ministrowi do łączenia tych małych gmin w gminy zbiorowe na wzór istniejących w b. zaborze rosyjskim. Zarządy gmin, w których mają być dokonane owe zmiany, winny zawrzeć umowę w sprawach majątkowych, dotkniętych tymi zmianami: o ileby do porozumienia między nimi nie doszło, to rozstrzyga Wydział Powiatowy.

Dzięki tym dwom ustawom władza administracyjna otrzymała możliwość naprawienia wadliwego podziału administracyjnego na obszarze dwu dzielnic tam, gdzie ważne interesy domagają się szybkiej naprawy w tej dziedzinie. Z chwilą opracowana i wprowadzenia w życie definitywnego podziału administracyjnego Państwa, zgaśnie upoważnienie ustawą tą nadane Ministrowi.

Rząd polski, stojąc na stanowisku bezwzględnej przynależności Galicji wschodniej do Rzeczypospolitej, postanowił w roku ubiegłym wyciągnąć z tego pełne konsekwencje przez przeprowadzenie i na tern terytorjum wyborów do Sejmu w trakcie powszechnych wyborów w listopadzie 1922, jak również przez pociągnięcie zamieszkałej tam ludności ruskiej do spełnienia obowiązku służby wojskowej. Równocześnie jednak Rząd uznał za celowe i przez ówczesną sytuację międzynarodową wskazane, aby ziemiom tym jeszcze przed dokonaniem powyższych aktów państwowych nadać samorząd, czyniąc w ten sposób zadość życzeniom Mocarstw Głównych i Sprzymierzonych, stawianym Polsce po definitywnem odzyskaniu przez nią orężem tych ziem. Jesienią 1922 r. wniósł więc Rząd do Sejmu stosowny projekt sam orządu dla trzech województw wschodnio-galicyjnych, uprzednio podawszy zasady jego do wiadomości Mocarstw tych i nie spotkawszy się z ich strony ze sprzeciwem przeciw temu „statutowi autonomji wsch. Galicji”.

Sejm przyjął bez zmian istotną treść przedłożenia rządo-

wego. Uznał jednak zarazem, że wobec braku — poza b-dzielnicą pruską — samorządu wojewódzkiego w całym jeszcze Państwie, nie byłoby wskazane uchylać go wyłącznie dla terytorjum mieszanego polsko-ruskiego. Bardziej odpowiadać będzie, zdartym Sejmu, postulatowi jedności państwowej, gdy uchwalone będą zasady organizacji samorządu wojewódzkiego dla całego Państwa, a w ramach dopiero tych najogólniejszych zasad szczegółowe już postanowienia, normujące samorząd na ściślejszem terytorjum, gdzie specjalne stosunki narodowo-polityczne domagają się takiego specjalnego traktowania.

Zgodnie z tem zapatrywaniem ustawa (2) dzieli się na dwie odrębne części: pierwsza zawiera postanowienia ogólne o ustroju powszechnego samorządu wojewódzkiego, druga zaś — postanowienia szczegółowe odnoszące się do województw lwowskiego, tarnopolskiego i stanisławowskiego.

Część ogólna zawiera przedewszystkiem postanowienie, powtórzone za konstytucją (art. 65), że województwo, jako jednostka administracji rządowej, utworzona w drodze ustawodawczej, będzie zarazem jednostką samorządową. Organami tego samorządu jest: sejmik wojewódzki obieralny, jako ciało uchwalające (art. 67 konst.) i wydział powołany do przygotowania i wykonania uchwał sejmiku oraz dla sprawowania administracji w zakresie samorządu wojewódzkiego. Jaki ma być skład wydziału, to określi dopiero ustawa specjalna. Do przyszłych ustaw odesłane jest także rozstrzygnięcie kwestji, jakie sprawy mają wchodzić w zakres samorządu wojewódzkiego, „zwłaszcza z dziedziny kulturalnej, gospodarczej, komunikacji, ochrony zdrowia, opieki nad ubogimi, administracji samorządowej i skarbowości" (art. 2). W zakresie swej kompetencji sejmiki mają prawo uchylać „ustawy" w granicach postanowień ustawy konstytucyjnej i innych ustaw państwowych (czy pojęcie „ustawy" nie było właściwie zachować wyłącznie dla określenia norm pochodzących od Sejmu?). „Ustawy" wojewódzkie nabierają mocy obowiązującej przez sankcję Prezydenta Rzpltej, kontrasygnowaną przez Prezesa Rady Ministrów i właściwego Ministra oraz. przez ogłoszenie w dzienniku urzędowym województwa. Na podstawie ustaw wojewódzkich mogą sejmiki uchylać postanowienia natury administracyjnej. Ordynację wyborczą sejmików uchwała Sejm Rzpltej. O ważności wyborów „posłów" do Sejmiku (czy to pojęcie nie należało zarezerwować wyłącznie dla członków Sejmu państwowego?) orzeka Sąd Najwyższy. Prezydent Rzpltej zwołuje sejm-

miki przynajmniej raz na rok, odracza je i rozwiązuje. W razie rozwiązania Sejmiku nowe wybory mają się odbyć najdalej w 3 miesiące. Posłom na sejmik przysługuje nietykalność poselska analogiczna, jak posłom sejmowym (art. 21 konst.), ale tylko w czasie trwania obrad sejmiku. Analogicznie jak posłowie sejmowi w stosunku do władz rządowych, tak posłowie do sejmiku w stosunku do władz samorządowych tego województwa, w którym posłują, podlegają ograniczeniom w sprawie robienia interesów majątkowych (art. 22 konst.)

Wojewoda reprezentuje na Sejmiku Rząd Rzpltej, ma prawo brać udział w jego obradach osobiście lub przez delegowanych urzędników, przedkładać wnioski ustawodawcze, zawiesić każdą uchwałę Sejmiku, nie podlegającą sankcji Prezydenta Rzpltej, oraz uchwały wydziału wojewódzkiego, jeżeli zdaniem jego sprzeciwiają się ustawom. W razie zawieszenia uchwały Sejmiku lub Wydziału, wojewoda przedłoży bezzwłocznie sprawę właściwemu ministrowi, który, o ile się godzi ze zdaniem ministra, przedłoży je do decyzji Najwyższego Trybunału Administracyjnego. Postępowanie Trybunału w tych sprawach określi osobna ustawa.

Osobna ustawa określi termin wejścia w życie powyższych przepisów w województwach posiadających już samorząd wojewódzki tj. w dzielnicy pruskiej (art 28).

Część szczegółowa zawiera nie tylko postanowienia dotyczące organizacji samorządu wojewódzkiego na terenie 3-ch województw Galicji wschodniej, ale pozatem także normuje na tymże terenie kwestję narodowości urzędników tam służących, języka urzędowego, kolonizacji i uniwersytetu ruskiego.

Do kompetencji samorządu wojewódzkiego 3-ch województw wsch.-gal. należeć będą następujące sprawy:

- 1) wyznań religijnych;
- 2) oświecenia publicznego z wyjątkiem uniwersytetów i szkół z nimi zrównanych;
- 3) dobroczynności publicznej;
- 4) zdrowotności publicznej, z wyjątkiem policji sanitarnej;
- 5) budowlane, dróg publicznych wojewódzkich, powiatowych i gminnych; dróg żelaznych lokalnych;
- 6) agrarne z wyłączeniem reformy rolnej, i wszystkie środki, służące do popierania rolnictwa;
- 7) poparcie przemysłu i handlu;
- 8) zastosowanie ustaw Państwa w sprawie regulacji wód, melioracji i wyzyskania sił wodnych;
- 9) zastosowanie ustaw Państwa o organizacji i administracji gmin i powiatów;

10) budżet dochodów i wydatków samorządu wojewódzkiego i zamknięte rachunkowe;

11) inne sprawy, które mu przekaże Sejm Rzpltej (art. 9-ty).

Każdy sejmik składa się z dwóch izb, z których jedną tworzą posłowie kurji ruskiej. Druga kurja nie otrzymała nazwy (polska? państwowa? ogólna?). W myśl postanowień części ogólnej ustawy, dopiero ordynacja wyborcza uchwalona przez Sejm Rzpltej zdecydować, jak się mają odbywać wybory? jak tworzyć kurje? czy na podstawie katastru narodowego? jak ma być ten kataster ukształtowany? etc

Każda izba obraduje i uchwała osobno, niezależnie od drugiej, pod własnym, wybranym przez siebie przewodniczącym. Na wspólne posiedzenia nie będą się nigdy schodziły.

Dwie są kategorie spraw należących do kompetencji samorządu: a) sprawy obchodzące tylko jedną kurję i b) sprawy wspólne, obie kurje obchodzące. Jakie to sprawy będą należały do każdej z tych kategorii i kto mu decydować o zaliczaniu ich tu lub tam o tem ustawa milczy. Do pierwszej grupy należeć będą oczywiście sprawy o charakterze kulturalnym: religijne, oświatowe, częściowo dobroczynności, poniekąd związane z popieraniem poszczególnych gałęzi gospodarstwa narodowego; do drugiej sprawy gospodarcze, administracyjne...

Otóż, w sprawach jedną tylko kurję obchodzących, wystarcza uchwała tylko tej jednej zainteresowanej izby (oczywiście zatwierdzona przez Prezydenta Rzpltej). W sprawach natomiast wspólnych musi zapaść jednobrzmiąca uchwała obu izb (art. 10). Dzięki temu postanowieniu partja polityczna, mająca większość w kurji ruskiej, o ile uzna za wskazane uprawianie obstrukcji, może zahamować bieg spraw, przede wszystkim gospodarczych, mających doniosłe znaczenie dla rozwoju województwa, wzgl. całej tej części kraju.

Sejmik lwowski składa się ze 100 członków; tarnopolski i stanisławowski każdy — z 60 członków. Ogólna liczba członków każdego Sejmiku jest rozdzielona po połowie pomiędzy obie izby (art. 12).

Wydział wojewódzki składa się, prócz wojewody, jako przewodniczącego, z 12 członków (tyłuż zastępców), z których 8 wybierają obie izby sejmiku, każda mianowicie oddzielnie po połowie, 4 zaś mianuje wojewoda z pośród obywateli obu kurji. Wydział dzieli się na dwie sekcje narodowe, obradujące pod przewodnictwem wojewody lub jego zastępcy. W sprawach „ogólnej natury” („wspólnych” w po-

przedniem rozumieniu?) obie sekcje — w przeciwieństwie do pełnych izb — obradują i uchwalają razem. W sprawach natomiast obchodzących tylko jedną kurję, każda sekcja obraduje i uchwała oddzielnie (art. 18—19). Wydziałom dodani będą urzędnicy mianowani przez wojewodę i jemu podlegli. Przy mianowaniu ich ma być uwzględniona narodowość kandydatów tak, aby skład urzędów „odpowiadał rzeczywistym potrzebom narodowościowym” (art. 20).

Skarbowość. Na cele samorządu Sejm Rzpltej przeznaczać będzie corocznie kwotę odpowiadającą wydatkowi, który na te same cele w innych województwach ponosi skarb państwa, a to według stosunku liczby ludności województwa do liczby ludności reszty Państwa. Z kwoty tej będą pokrywane przedewszystkiem wydatki wspólne województwa; ewentualna nadwyżka będzie rozdzielona pomiędzy obie izby do ich rozporządzenia, wedle stosunku liczbowego kurji ruskiej do ogółu ludności województwa; ewentualny niedobór zaś będzie pokryty przez obie izby przy zastosowaniu tego samego klucza (art 13, 16). Wydatki na cele, obchodzące tylko jedną kurję pokrywa każda izba osobno, nakładając na ludność swej kurji dodatki do podatków bezpośrednich państwowych lub podatki bezpośrednie (art. 14). Zasady katastru podatkowego' dla obu izb określi osobno ustawa (art. 17).

Samorząd 3-ch województw wschodnio-galicyskich ma być wprowadzony w życie najpóźniej w 2 lata po ogłoszeniu ustawy tj. najdalej do dnia 25 października 1924 r. (art. 26).

Tyle w ustawie postanowień dotyczących ustroju tego samorządu. Pozatem normuje ona na terenie owych 3-ch województw, jak już wyżej wspomniano, jeszcze następujące sprawy:

1) Skład narodowościowy urzędów państwowych, podobnie, jak skład urzędów wydziałów wojewódzkich, ma odpowiadać „rzeczywistym potrzebom narodowościowym”. Tą samą zasadą należy się kierować przy obsadzaniu posad w tych działach władz centralnych, które są instancją państwową spraw Kościoła grecko-katolickiego i szkolnictwa ruskiego (art. 20 al. 2).

2) Język urzędowy. Językiem wewnętrznym władz administracyjnych i sądów państwowych jest język polski; władz samorządowych jest ten język, który one same sobie uchwalą. Językiem zewnętrznym (odpowiedzi na podania, protokółów, rozpraw etc.) władz tak państwowych, jak i samorządowych, ma być język polski lub ruski, zależne od tego, w którym z nich strona zwraca się do urzędu (art. 22).

Ustawy wojewódzkie i wszelkie ogłoszenia urzędowe mają być publikowane w dzienniku urzędowym województwa w obu językach. Akty państwowe, nabierające mocy powszechnie obowiązującej przez ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Rzpltej Polskiej, będą podawane do publicznej wiadomości w dzienniku urzędowym województwa także w przekładzie na język rusk", o ile możności, w tym samym czasie (art. 25).

3) Język wykładowy w szkołach utrzymywanych przez jedną z izb sejmiku, określa też izba (art. 23).

4) Sejm Rzpltej uchwali utworzenie uniwersytetu ruskiego na koszt skarbu Państwa „zorganizowany autonomicznie (?) zgodnie z przepisami dotyczącymi szkół akademickich" (art. 24). Do założenia jego Rząd ma przystąpić najdalej do 25 października 1924 r. (art. 26).

5) Kolonizacja. Na obszarze 3 województw wsch.-galicyjskich nie wolno jej prowadzić ani Państwu, ani żadnemu ciału samorządowemu publicznemu (art. 21).

III. Urzędnicy.

Ustawa o państwowej służbie cywilnej (pragmatyka służbowa) z 17. 2. 22. D. U. 21/164. 1) Nowela do niej 28. 7. 22. D. U. 67/606.

Ustawa o władzach i postępowaniu dyscyplinarnym z 17. 2. 22. D. U. 21/165. 2) Nowela do niej z 28- 7. 22. D. U. 65/582.

Uposażenie: Dodatki za wysługę lat: 3) Ustawa 5. 8. 22. D. U. 67/609; Klasy miejscowości: 4) Rozp. R. M. 24. 8. 22. D. U. 78/707; 5) Rozp. R. M. 29. 9. 22. D. U. 96/882; Dodatki za kierownictwo: 6) Rozp. R. M. 30. 5. 22. D. U. 51/456; 7) Rozp. R. M. 20. 7. 22. D. U. 74/667; Dodatek uzdrowiskowy: 8) Rozp. R. M. 7. 6. 22. D. U. 49/432; 9) Rozp. R. M. 21. 8. 22. D. U. 78/704; Djety normalne: 10) Rozp. R. M. 11. 9. 22. D. U. 89/813; 11) Rozp. R. M. 9. 11. 22. D. U. 103/939; Djety zagraniczne: 12) Rozp. R. M. 21. 8. 22. D. U. 75/677; 13) Rozp. R. M. 3. 11. 22. D. "U. 98/903.

Ustawa emerytalna 28. 7. 21. D. U. 70/466: 14) Nowela do niej z 28. 7. 22. D. U. 65/583.

Pragmatyka służbowa. Nowela lipcowa wprowadza do pragmatyki służbowej zupełnie nieznaczne poprawki i zmiany (1). Z nich zaznaczamy:

1) uchylono przepis (art. 17 al. 1. Pr. sł.), mocą którego do każdego stanowiska służbowego miał być przywiązany „tytuł urzędowy możliwie dokładnie określający właściwe czynności urzędowe".

2) Określono sposób mianowania niższych funkcjonarjuszów: „mianowanie funkcjonarjuszów zatrudnionych przy władzach naczelnymi, przysługuje właściwej władzy naczelnej, zatrudnionych zaś przy władzach I i II instancji — kierownikom władz bezpośrednio podległych władzy na-

czelnej. Niższych funkcjonariuszów sejmowych mianuje marszałek Sejmu" (dodano do art. 92 (Pr. sł.).

3) Uchylono przepis (art. 116, al. 5 Pr. sł.) mocą którego ustalenie urzędników IV, V i VI stopnia może nastąpić jedynie za zgodą Prezesa R. M.

Władze dyscyplinarne. Zmieniono nazwy komisji dyscyplinarnych, jak również częściowo—tok instancji (2). Komisje, czynne przy władzach naczelnych, otrzymały nazwę „wyższych”, komisja zaś czynna przy Prezesie R. M. odtąd nazywać się będzie „Najwyższą”(art. 1 Ust. o wł. disc.)

Mamy więc obecnie: Komisje disc; Wyższe komisje disc. i Najwyższą komisję disc.

Dotychczas Najwyższa K. D. była jedyną II instancją w sprawach disc. dla wszystkich urzędników i niższych funkcjonariuszów (art. 3 Ust. o wł. disc.)

Odtąd II instancją będą: 1) Wyższe K. D. dla tych orzeczeń K. D., które stanowią albo kary porządkowe (art. 73 Pr. służb.), albo dwie najniższe kary dyscyplinarne (naganę, odliczenie 1—3 lat służby art. 77, 1—2 Pr. służb.); 2) Najwyższa K. D. a) dla tych orzeczeń K. D., które stanowią trzy najwyższe kary dyscyplinarne (art. 77, 3—5 Pr. służb.), b) dla orzeczeń wydanych przez Wyższe K. D., jako I-szy instancję.

Nowela postanawia nadto, że na przyszłość ustawie o władzach disc. nie będą podlegali pracownicy państwowych kolei żelaznych (art. 71 Ust. o wł. disc.)

Uposażenie urzędników. Dodatki za wysługę lat (trijenja nauczycielskie) od 1. 10. 1922 będą wzrastały, a mianowicie zmieniać się będą w stosunku, w jakim pozostaje każdorazowy mnożnik dodatku drożyznianego dla miejscowości klasy I do mnożnika 150 (3).

Klasy miejscowości. Od 1. 9. 1922 zniesiono IV klasę dodatku drożyznianego, a wszystkie miejscowości zaliczone do tej klasy przeniesiono do klasy III-iej (4). Wnet jednak potem, bo już od 1. 10. 1922 zmieniono gruntownie obowiązujący dotychczas podział miejscowości w całym Państwie (5). Zatrzymano mianowicie tylko dwie klasy dodatku drożyznianego. Miejscowości należące do I klasy są taksatycznie w rozporządzeniu wyszczególnione. Wszystkie pozostałe miejscowości zalicza się do klasy II-gej.

Od tegoż terminu zniesiono **do datek kresowy** (nadmierzający 'dodatek drożyzniany) wypłacany funkcjonariuszom państwowym w województwach wschodnich i na Śląsku cieszyńskim. Jedynie dla kilku największych miast utrzymano

„dodatek wyrównawczy”, obliczony w stosunku procentowym do dodatku drożźnianego. Wynosi on dla Warszawy — 30 proc.; Wilna — 20 proc; Łodzi — 10 proc; Lwowa — 5 proc. Przyznano go też pracownikom kontraktowym, oficerom, chorążym i zawodowym szeregowym.

Dodatki za kierownictwo. Wydane w tej materji dotychczas rozporządzenia R. M. (4. 10. 20 DU 97/638; 22. 11. 20 D. U. 115/761; 30. 6. 21. D. U. 62/385; 6. 10. 21. D. U. 88/648), zostały zniesione, a w ich miejsce wydano nowe (6—7) z ważnością od 1. 6. 1922, różniące się od tych poprzednich w istocie tylko tem, że znosi „dodatek na koszta reprezentacyjne”, przeznaczony dotychczas pewnym taksatywnie wyszczególnionym kategorjom urzędników, a natomiast zatrzymuje jednolity tylko „dodatek funkcyjny za kierownictwo”, który mają pobierać wszyscy urzędnicy, którzy „faktycznie kierują składowymi jednostkami administracyjnymi”, a więc i ci, którzy dotychczas pobierali „dodatek reprezentacyjny” w jego miejsce i w dotychczasowej wysokości.

Dodatek uzdrowskiowy pobierają od 1. 6. 1922 w czasie sezonu ci funkcjonariusze państwowi, których siedziba urzędowa znajduje się w obrębie uzdrowski. Oblicza on się w procencie od każdorazowego dodatku drożźnianego, w procencie, którego wysokość jest zmienna (25—50 proc.) zależnie od frekwencji uzdrowski (8—9).

Djety normalne dzienne zostały podwyższone w tym okresie dwa razy: raz od 1. 9., drugi raz od 1.11. 1922 (10—11).

Ustawa emerytalna: Ze zmian wprowadzonych do ustawy emerytalnej przez nowelę lipcową zaznaczamy:

1) Przeniesienia funkcjonarjuszów państwowych na emeryturę zarządzała dotychczas jedynie ta władza, która powołana jest do ich mianowania. Obecnie władza ta może upoważnić poddane sobie bezpośrednio władze do przenoszenia na emeryturę pewnych kategorji funkcjonarjuszów, których mianowanie jest zastrzeżone kompetencji władzy przełożonej (art. 8 U. E.)

2) W razie objęcia przez emeryta lub sierotę jakiegokolwiek stanowiska w służbie samorządowej, nie odbiera mu się wzgl. nie redukuje się jak dotąd uposażenia emerytalnego (pensji sierocej) (art. 20, 35 U. E.)

3) W d o w a po funkcjonariuszu państwowym, która z tytułu zajmowania stanowiska w służbie państwowej, nabyła praw emerytalnych, pobiera obok uposażenia emerytalnego także pensję wdowią. Dotychczas miała

tylko prawo wyboru między tymi dwoma uposażeniami (art. 36 U. E.)

4) U. E. postanawiała, że uposażenia emerytalne, pensje wdowie i sieroce, oraz pośmiertne nie ulegają z a p o w i e d z e - niu i zajęciu sądowemu i administracyjnemu (art. 40). Nowela uzupełniana przepisem, że „postanowienie powyższe nie dotyczy zapowiedzeń i zajęć z tytułu a l i m e n t ó w i n a l e ż - ności Skarbu Państwa, wynikłej w związku ze służbą. Wysokość zapowiedzenia, wzgl. zajęcia, nie może przewyższać jednej piątej uposażenia emerytalnego”.

5) Nowela wprowadza ważne i korzystne dla emerytów i pozostałych po nich postanowienie, że „funkcjonariusz państwowy przy przeniesieniu na emeryturę ma prawo do zwrotu kosztów jednorazowego przesiedlenia się z rodziną do przyszłego miejsca zamieszkania na warunkach, przysługujących funkcjonariuszom w czynnej służbie przy przesiedleniach służbowych. Z prawa tego winien on skorzystać w ciągu 1 roku od dnia przeniesienia go na emeryturę. Prawo to przysługuje również wdowie i sierotom po funkcjonariuszach państwowych zmarłych w czynnej służbie; z prawa tego winny one skorzystać w ciągu 1 roku od śmierci męża wzgl. ojca (dod. do art. 41 U. E.)

6) Emerytowani urzędnicy b. galicyjskiego Wydziału Krajowego mają być traktowani na równi z emerytowanymi urzędnikami Państwa Polskiego (dod. do art. 43 U. E.)

IV. Policja Państwowa.

Wprowadzenie do Ziemi Wileńskiej: 1—2). Rozp. M. S. W. 26. 7. 22. DU. 62/560—561-

Umundurowanie: 3) Rozp. Prez. M. (M. S. W. i M. W.) 30. 10. 22. DU. 101/922.

Z dniem 1 lipca 1922 wprowadzono na obszarze Ziemi Wileńskiej ogólnopañstwową organizację policji państwowej, przyczem istniejące tam dotychczas organa państwowej służby bezpieczeństwa wcielono do policji państwowej na ogólnych zasadach kwalifikacyjnych. Ustanowiono Komendę Okręgową P. P. z siedzibą w Wilnie.

V. Porządek i bezpieczeństwo.

Rachuba czasu: 1) Rozp. M. P. H. 21. 8. 22. DU 74/676.

Prasa: 2) Rozp. M. S. W. 8. 6. 22. DU. 49/437.

Stan wyjątkowy: w Warszawie: 3) Rozp. R. M. 16. 12. 22. DU. 110/1010. 4) Rozp. M. S. W. 18. tg. 22. DU. 111/1013; w b. Galicji:

5) Ustawa 3. 8. 22. DU. 64/568.

Sądy doraźne: w Warszawie: 6) Rozp. R. M. 19. 12. 22. DU. 112/1017; w b. zaborze rosyjskim: 7) Rozp. R. M. 18. 7. 22. DU. 56/511; 8) Rozp. R. M. 19. 12. 22. DU. 114/1031; w b. zaborze austriackim: 9) Ustawa 26. 9. 22. DU. 84/750; w b. dzieln. pruskiej (i na G. śląsku): 10) Ustawa 6. 7. 22. DU. 60/536; 12) Rozp. M. Spr. (M. S. W.) 26. 7. 22: DU: 60/544; 11) Rozp. M. Spr. 20. 7. 22. DU. 60/542.

Rachuba czasu. Wedle ustawy 1. 5. 22. DU. 36/307 zegary znajdujące się w miejscach publicznych, winny stosować się do legalnej rachuby czasu ustawą tą wprowadzonej. Minister P. H. zarządził (1), że uchybienia takich zegarów (wyjawszy zegarów słonecznych) nie powinny przekraczać od 7. 9. 1922: w Warszawie, Poznaniu, Krakowie, Lwowie, Wilnie 3 minut; w miastach posiadających stacje kolejowe lub telegraficzne — 5 minut; w pozostałych zaś miejscowościach — 20 minut czasu średniego słonecznego. Przekroczenie karne na podstawie ogólnych ustaw karnych.

Prasa. W myśl Tymczasowej Ustawy Prasowej obowiązującej w b. zaborze rosyjskim (Dekret N. P. 7. 2. 19. DU. 14/186 zarządzający drukarnią winien władzy administracyjnej I instancji dostarczyć bezpłatnie pierwsze egzemplarze każdego druku, a to w ilości określonej przez M. S. W. Z tych egzemplarzy dwa (czasopism—trzy) zachowuje M. S. W. pozostałe zaś rozsyła po 1 egzemplarzu do bibliotek publicznych, których spis ustala M. S. W. w porozumieniu z M. O. Rozporządzenie z 12. 2. 19. Monitor nr. 38 prawo to przyznało następującym bibliotekom: uniwersytetów w Warszawie, Krakowie, Lwowie i Lublinie, a nadto Bibliotece publicznej w Warszawie, Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu. Nowe rozporządzenie (2) prawo to nadaje jeszcze Bibliotece uniwersyteckiej wileńskiej. Obecnie zatem ilość t. zw. bezpłatnych obowiązkowych egzemplarzy druków wynosi 9, a dla czasopism 10.

Stan wyjątkowy. Ustawa z 25. 7. 19. DU. 61/364 nie może obecnie, gdy Rzpta pozostaje w stanie pokojowym, służyć za podstawę prawną dla zarządzenia stanu wyjątkowego, ponieważ pozwala ona administracji na korzystanie z tych wyjątkowych uprawnień wyłącznie w czasie wojny. To też, gdy po zabójstwie prezydenta Narutowicza, Rząd i zastępujący Prezydenta Rzptej Marszałek Sejmu uznali za konieczne zarządzić stan wyjątkowy na obszarze m. Warszawy powołali się w swem rozporządzeniu (3), w braku jakiegokolwiek innej podstawy prawnej, na art. 124 konstytucji, zawierający postanowienia o „czasowym zawieszeniu praw obywatelskich”. Legalność tego postanowienia została zakwestjono-

wana z tego powodu, ponieważ ów art. 124 zawiera jedynie zasady ogólne, według których zawieszenie praw obywatelskich może być dokonywane, a nie konkretne, obowiązujące normy, które mają być dopiero określone w ustawie o stanie wyjątkowym, zapowiedzianej przez tenże artykuł konstytucji. Wobec tego, że ustawa taka dotychczas nie została wydana, Rząd nie ma jakoby prawa zarządzać stanu wyjątkowego. Z tem zapatrywaniem, jakkolwiek formalnie słusznem, niepodobna się zgodzić. Jeżeli Rząd uznaje bezpieczeństwo Państwa za zagrożone, a jednocześnie uważa, że bez środków nadzwyczajnych nie zdoła odwrócić niebezpieczeństwa, wówczas nie wolno mu nie sięgnąć po te środki nadzwyczajne, jedynie dlatego, że niema dotychczas ustawy upoważniającej go do tego. Jest obowiązany do działania, byleby się w tern działaniu trzymał granic zakreślonych przez Konstytucję. Wolno mu tak jednak postąpić tylko w wypadkach przez tę Konstytucję wskazanych (podczas wojny, albo gdy grozi wybuch wojny, jakoteż w razie rozruchów wewnętrznych lub rozległych kłótni o charakterze zdrady stanu, zagrażających Konstytucji Państwa albo bezpieczeństwu obywateli art. 124 ust. 2) Czy jednak te wypadki istotnie zachodzą, o tem rozstrzyga Rząd, na razie przynajmniej według swobodnego uznania, (na razie—bo zarządzenie Rządu mus' być potem zatwierdzone przez Sejm).

Ze stanowiska jednak formalnie prawnego nie można nie uznać wątpliwości podnoszonych wobec omawianego Rozporządzenia. Niezmiernie tedy pilną jest rzeczą, aby Sejm uchwalił ustawę o stanie wyjątkowym.

Pełnomocnictwa dane rozporządzeniem R. M. Ministrowi Spraw Wewnętrznych są te same, do których dawania upoważniła R. M. ustawa 25. 7. 19. DU 61/364. Z dwoma jednak wyjątkami. Rozporządzenie upoważnia M. S. W. do kontrolowania działalności stowarzyszeń i zgromadzeń, oraz zawieszania poszczególnych stowarzyszeń. Cytowana dopiero ca ustawa nie dopuszczała uppełnomocnienia M. S. W. i w tym kierunku. Rada Ministrów uważała się za upoważnioną do dana M. S. W. i tego pełnomocnictwa z uwagi na brzmienie art. 124 Konstytucji, który w ustępie 1-ym dopuszcza czasowe zawieszanie prawa „koalicja, zgromadzania się i zawiązywania stowarzyszeń.” Drugim wyjątkiem jest upoważnienie M. S. W. do „przekazywania poszczególnych kategorii przestępstw sądom doraźnym z wymiarem kary od lat 4 ciężkiego więzienia do kary śmierci włącznie” (art. 3 g). Na jakiej podstawie prawnej R. M. widziała się upoważnioną do dania tego pełnomocnic-

stwa? Stoi ono w sprzeczności z ustawą 30. 6. 19. DU 55/341, która przekazywanie takie porucza wyłącznie Radzie Ministrów, w granicach przez tę ustawę zakreślonych.

Stan wyjątkowy w b. Galicji, wprowadzony tam jeszcze przez Rząd austriacki w chwili wybuchu wojny światowej w lecie 1914 r. na podstawie ustawy austriackiej z 1869 r., został zniesiony z dniem 11. 8. 1922 roku (5).

Sądy doraźne. Działalność ich na obszarze b. dzielnicy rosyjskiej (z wyjątkiem 29 powiatów b. Królestwa) przedłużono w dalszym ciągu zrazu na 5 miesięcy tj. do 1. 1. 1923, i to, jak dotąd, wyłącznie względem przestępstw, składających się na pojęcie bandytyzmu, a nadto w województwach i ziemiach wschodnich co do przestępstw polegających na uszkodzeniu środków komunikacyjnych (7). W grudniu przedłużono działalność tych sądów na dalsze półrocze, do 1. 7. 1923, przyczem żaden powiat nie został tym razem już wyłączony, a nadto, w związku z położeniem politycznym wytworzonym po zabójstwie prezydenta Narutowicza, poddano temu sądownictwu grupę dalszych przestępstw, jako to rozruch, zabójstwo osoby urzędowej, zabójstwo z zasadzki itp. (8). To ostatnie rozporządzenie zniósłó równocześnie, dzień przedtem wydane, rozporządzenie (6) wyłącznie dla Warszawy, treści analogicznej, które tam miało obowiązywać wyłącznie w czasie trwania stanu wyjątkowego.

Moc obowiązującą ustawy z 30. 6. 1919 DU 55/341 o sądownictwie doraźnem, rozciągającą się dotychczas tylko na obszarze b. dzielnicy rosyjskiej, rozszerzono obecnie i na obszar b. dzielnicy pruskiej, jak również na obszar górnośląski województwa śląskiego (10).. zmieniając ją tylko o tyle, że dostosowano do niemieckiego kodeksu karnego te jej postanowienia, które mówią, jakie przestępstwa mogą być poddane postępowaniu doraźnemu. Tekst tak zmienionej ustawy z r. 1919 został ogłoszony w Dzienniku Ustaw w pełnem brzmieniu (11). Ministrowie Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych wydali do niej rozporządzenie wykonawcze (12), które szczegółowo normuje, w jaki sposób ma być dokonywane ogłoszenie o wprowadzeniu sądów doraźnych, jak również o wykonaniu wyroku śmierci.

VI. Szkolnictwo.

Władze szkolne: Przeniesienie siedziby Kuratora O. S. Wołyńskiego z Lucka do Równego: 1) Rozp. M. O. 26. 10. 22. DU 106/948.

Szkoły akademickie: Lata służby profesorów: 2) Ustawa 26. 9-22. DU 90/830. Uposażenie (djety, koszta przesiedlenia, dodatki za kie-

rownictwo): 3) Rozp. R. M. 14. 8. 22. DU. 74/669.

Szkoła Sztuk Pięknych w Warszawie- Statut: 4) Rozp. R. M. 20. 11. 22. DU 105/974.

Liceum Krzemienieckie: 5) Rozp. RM. 10. 8. 22. DU 70/626.

Szkoły średnie. Kwalifikacje nauczycieli: 6) Ustawa 26. 9. 22. DU 90/828.

Szkoły powszechne: Pożyczki na budowę, warunki. 7) Rozp. M. O. 26. 6. 22.. DU 56/512.

Szkoły akademickie. W myśl ustawy o szkołach akademickich, profesorowie, którzy przebyli 35 lat w zawodzie nauczycielskim, poczynając od daty mianowania na profesora, ustępują z katedry, otrzymując pełną emeryturę. Minister W. R. i O. P. może jednak na wniosek Rady Wydziałowej przyjętej przez Senat, zatwierdzić ich na dalsze 5 lat, po upływie których mogą być w ten sam sposób powoływani na okres 5-letni, nie dłużej wszakże, niż do 65 roku życia (art. 47 Ustawy 13. 7. 20. DU 72/494). Przepis ten został na lat 10, do końca r. szk. 1932/33, zawieszony odnośnie do wszystkich profesorów, zwyczajnych i nadzwyczajnych, będących w czynnej służbie 25. 10. 1922: mianowicie, na wniosek Rady Wydziałowej, przyjęty przez Senat, Minister WR. i OP. może pozostawić profesora na katedrze pomimo przekroczenia przez niego 65 lat życia.

Szkoła Sztuk Pięknych w Warszawie (4) jest szkołą państwową, uposażoną w osobowość prawną. Obejmuje oddział przygotowawczy, oraz oddziały specjalne: malarstwa, rzeźby, malarstwa dekoracyjnego, rzeźby dekoracyjnej, wnętrza, graficzny.

Warunkiem przyjęcia na ucznia zwyczajnego jest ukończenie szkoły średniej ogólno-kształcącej lub zawodowej albo im równorzędnej. Liczba uczniów jest ograniczona liczbą wolnych miejsc (numerus clausus). O przyjęciu na oddział przygotowawczy (obowiązkowy) rozstrzyga wynik egzaminu konkursowego, mającego stwierdzać uzdolnienie artystyczne kandydata. Po ukończeniu oddziału przygotowawczego trzeba znowu złożyć egzamin, aby być przyjętym na jeden z oddziałów specjalnych. Rok szkolny dzieli się na 2 semestry.

Ciało nauczycielskie składa się z profesorów, nauczycieli i instruktorów. Profesorów mianuje M. O. po wysłuchaniu opinii Rady Nauczycielskiej. Nauczycieli powołuje M. O. także po wysłuchaniu opinii Rady na czas oznaczony i w oznaczonym zakresie dla poszczególnych wykładów. Instruktorów powołuje Rada Główna.

Władzami Szkoły są: a) Dyrektor; b) Rada Główna; c) Rada Nauczycielska.

Dyrektora mianuje na 1 rok M. O. z terna przedstawionego przez Radę Nauczycielską z pośród profesorów. Stanowisko jego odpowiada stanowisku Rektora Szkoły akademickiej.

Rada Główna składa się z Dyrektora i kierowników oddziałów. Jest organem administracyjnym. Odpowiada Senatowi w Szkole akademickiej.

Rada Nauczycielska składa się z profesorów i nauczycieli. Należą do niej sprawy organizacji i nauczania. Odpowiada mniej więcej Ogólnemu Zebraniu w Szkole akademickiej.

Kierownicy Oddziałów kierują tokiem nauczania na oddziałach. Mianuje ich M. O. na 3 lata z pośród profesorów na wniosek Rady Nauczycielskiej.

Liceum Krzemienieckie powołane zostało na nowo do życia jeszcze na wiosnę 1920 r., rozkazem Naczelnego Wodza (Dz. Urz. Zarządu Cywilnego Ziem wsch. N. 12/162). Obecnie Rząd zorganizował je (5).

Jest ono zespołem państwowych zakładów wychowawczych i naukowych, jak również dóbr i lasów, przeznaczonych do ich utrzymania. Liceum składa się z następujących zakładów: 1) Seminarjum nauczycielskie ze szkołą ćwiczeń; 2) Gimnazjum z rozgałęzieniami dla różnych wydziałów; 3) Szkoły zawodowe różnych rodzajów; a nadto 4) biblioteka oraz pracownie naukowe; 5) Internat dla młodzieży; 6) Dom i Muzeum Juljusza Słowackiego; 7) w razie potrzeby inne jeszcze, które powstawać będą stopniowo w miarę możliwości finansowej Liceum. Na zewnątrz dalszym zadaniem Liceum jest popieranie akcji kulturalno-oświatowej w samym Krzemieńcu, jako też poza jego obrębem.

Liceum jest osobą prawną. Posiada własny majątek ruchomy i nieruchomy przekazany mu wspomnianym rozkazem Nacz. Wodza, a nadto czerpie dochody z dóbr i lasów państwowych i dóbr fundacyjnych, wyszczególnionych w Rozporządzeniu R. M. przekazanych mu także wspomnianym Rozkazem Nacz. Wodza.

Dochody z majątku własnego i oddanego pod zarząd mają pokryć koszta utrzymania Liceum.

Ustrój szkół i tok nauki stosuje się do ogólnie obowiązujących przepisów.

Władzami Liceum wychowawczo-naukowymi i gospodarczymi są: a) Wizytator, b) Prezydium, c) Ogólna Rada; wyłącznie zaś gospodarczymi: d) Rada Nadzorcza; e) Generalny Zarządca Dóbr.

Liceum jest wyjęte z pod władzy Kuratora O. S. wołyńskiego. Jego prawa i obowiązki) w stosunku do Liceum pełni Wizytator, podległy bezpośrednio M. O. Jest zwierzchnią władzą nad Liceum, reprezentuje je, wizytuje, przewodniczy w organach kolegialnych zarządu, ma prawo zmieniać ich uchwały z zastrzeżeniem przedłożenia sprawy M. O.

Prezydium składa się z 8 członków: Wizytator. Generalny Zarządca, 3 członkowie mianowani przez M. O. na 3 lata na wniosek wizytatora z grona ciała nauczycielskiego; 2 delegaci Rady Ogólnej wybrani na 1 rok, Sekretarz Liceum. Ustala ona kierunek wychowawczy, stawia w związku z tem wnioski do M. O., układa budżety i zamknięcia, decyduje na żądanie Wizytatora o zasadach gospodarki w majątkach licealnych.

Rada Ogólna składa się z członków Prezydium, z dyrektorów i nauczycieli¹, bibliotekarza, a w reszcie z osób powołanych przez wizytatora z grona urzędników licealnych w ilości max. $\frac{1}{5}$ składu ogólnego Rady. Jest organem opiniotwórczym przy Wizytatorze.

Rada Nadzorcza składa się z Wizytatora, członka Prezydium powołanego przez M. O. na wniosek Wizytatora; przedstawiciela Min. Rolnictwa i delegata Rady Ogólnej. Sprawuje kontrolę administracji i rachunkowości.

Generalny Zarządca dóbr pełni stanowisko na podstawie specjalnej umowy, którą zatwierdza M. O.

VII. Zdrowie publiczne.

Organizacja. Izby lekarskie: 1) Rozp. M. Z. 17. 6. 23 DU 51/463. 2) Rozp. M. Z. 25. 7. 22. DU 70/628 (regulamin pierwszych wyborów do Rad I. L.) 3) Rozp. M. Z. 22. 9. 22. DU 85/767.

Zwalczanie epidemii: Nacz. Nadzwycz. Komisariat: 4) Rozp. R. M. 9. 11. 22. DU 101/921. Kordon wschodni rozszerzenie: 5) Rozp. N. N. K. 24. 7. 22. DU 58/526. Przywóz szmat z Rosji: 6) Rozp. N. N. K. 14. 10. 22. DU 95/880. Zwalczanie cholery: 7) Rozp. N. N. K. 24. 7. 22. DU 59/514 (zniesione) 8) Rozp. N. N. K. 31. 7. 22. DU 74/671; 9) Rozp. N. N. K. 20. 8. 22. DU 75/681 (zniesione); 10) Rozp. N. N. K. 14. 10. 22. DU 94/872; Wodociągi i kanalizacja: 11) Rozp. N. N. K. 21. 6. 22. DU 56/517; Zakłady kąpielowe publiczne: 12) Rozp. M. Z. 12. 7. 22. DU 77/698.

Zwalczanie alkoholizmu: 13) Rozp. M. Z. 2. 6. DU 51/462 (w miejsce Rozp. M. Z. 16. 9. 20. DU 98/50); 14) Rozp. M. Z. 25. 7. 22. DU 82/728.

Nadzór nad nierzędem: 15) Rozp. M. Z. 6. 9. 22. DU 78/715.

Uzdrowiska: 16) Ustawa 28. 7. 22. DU 67/605 (Nowela do Ustawy 23. 3. 22. DU 31/254.

Specyfikacji: 17) Rozp. M. Z. 10. 8. 22. DU 74/672.

Izby lekarskie we Lwowie i Krakowie, istniejące na podstawie ustaw austriackich, zostają zlikwidowane wobec powstania polskiej organizacji izb (1).

Rozp. M. Z. 15. 3. 22. DU 41/353 zostało o tyle zmienione, że nie będzie osobnej I. L. m. Warszawy lecz I. L. warszawsko-białostocka obejmować będzie Warszawę, województwo warszawskie i białostockie. (3)

Zwalczanie epidemji. Urząd Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarza do walki z epidemjami został nadal utrzymany przy życiu do 30. 6. 23. r. Wszedł on w stan likwidacji: podległe mu organy mają być stopniowo przekazywane M. Zdrowia (4).

W obręb obszaru zakażonego, skąd przybywający mają się poddać kontroli sanitarnej (Rozp. N. N. K. z r. 1921 DU 47/297) zostało włączone województwo tarnopolskie (dońd do niego należały ziemie wschodnie, Litwa i Rosja) (5).

Zwalczanie alkoholizmu, W miejsce obowiązującego dotychczas rozporządzenia wykonawczego do ustawy przeciwalkoholowej z 16. 9. 20. DU 98/650 wydano nowe (13). dostosowane do tych zmian, jakie w ustawie zaprowadzała nowela 27. 1. 22. DU 12/104. W składzie komisji do walki z alkoholizmem wprowadzono tę zmianę, że w komisjach wojewódzkich ma zasiadać 1 przedstawiciel Rady miasta wojewódzkiego i 1 przedstawiciel Rady wojewódzkiej, a w komisjach powiatowych 1 przedstawiciel Rady miejskiej miasta powiatowego (14).

Nadzór nad nierządem przysługuje władzom administracyjnym I instancji, która go wykonuje przez lekarzy powiatowych przy pomocy policji państwowej. Przy tych władzach tworzy się komisje sanitarno-obyczajowe, złożone z szefa tej władzy, jako przewodniczącego, lekarza powiatowego, jako stałego jego zastępcy, z przedstawiciela policji, z przedstawiciela władzy samorządowej, z delegatów zrzesseń, mających za zadanie walkę z nierządem lub cele pokrewne. Do komisji należy w szczególności stwierdzenie zawodowego uprawiania nierządu przez osoby o to podejrzane, a następnie orzekanie o poddaniu tych osób przymusowej kontroli lekarskiej wzgl. o zwolnieniu od tej kontroli Osoby, uprawiające zawodowo nierząd, podlegają przymusowej stałej kontroli lekarskiej a ewent. leczeniu w razie stwierdzenia u nich przez lekarza choroby wenerycznej. Osoby, podejrzane o uprawianie nierządu zawodowo, winny na wezwanie przewodniczącego Komisji stawić się przed nią celem

udzielenia wyjaśnień. Utrzymywanie domów rozpusty (publicznych) jest wzbronione. Pod tą nazwą pojmuje rozporządzenie lokal zajmowany przez więcej niż 2 osoby, uprawiające nierząd zawodowo. W jednym domu nie wolno mieszkać więcej, niż dwom osobom, uprawiającym nierząd zawodowo.

Uchwała o zaleceniu danej osoby do kategorii uprawiających nierząd zawodowo, nie może zapaść wbrew opinii lekarza powiatowego.

Powyższe rozporządzenie (15) obowiązuje na całym obszarze Państwa z wyjątkiem części górnośląskiej województwa śląskiego.

Uzdrowiska. W myśl noweli do ustawy o uzdrowiskach (16) Minister Zdrowia został upoważniony do powoływania tymczasowych komisji uzdrowiskowych i określenia w granicach postanowień ustawy ich składu i zakresu działania.

Prof. Dr. St. Kasznica (Poznań).

VIII. Reforma rolna.

Urzędy Ziemskie. 1) Organizacja. Rozp. P. G. U. Z. 6/7 DU. 52/484. 2) Urzędy ziemskie na Ziemiach Wschodnich. Rozp. P. G. U. Z. 10/7 DU. 59/533. 3) U. Z. w b. dzielnicy pruskiej. Rozp. R. M. 12/12 DU. 115/1034.

Reforma rolna. 4) Uzupełnienie ustawy o wykonaniu reformy rolnej. U. 25/9 DU 85/806. 5) Zbywanie lub zamiany majątków, podlegających likwidacji. Rozp. Pr. G. U. L. 1/12 DU 112/1025. 6) Odszkodowanie za wyłączenie w Ziemi Wileńskiej. Rozp. R. M. 12/12 DU 115/1033.

Parcelacja. Warunki upoważnienia instytucji do przeprowadzenia parcelacji i sposoby jej przeprowadzania. 7) Rozp. Pr. G. U. Z. 30/11 DU 112/1024. 8) Przepisy o udzielaniu osadnikom państwowej pomocy kredytowej. Rozp. Pr. O. U. Z. 5/8 Mon. 251.

Serwituty. 9) Rewizja likwidacji serwitutów w dobrach b. komory arcyksiężęcej na Śląsku Cieszyńskim. Rozp. Pr. G. U. Z. 30/6 DU 86/778.

Bank Rolny. 10) U. 25/9 DU 88/787. 11) Przekazanie B. R. dalszej likwidacji pożyczek udzielonych przez b. rosyjskie państwowe Banki Ziemskie Włociański i Szlachecki. Rozp. Pr. G. U. Z. 29/6. Mon. 164.

Ochrona dzierżawców. 12) Wstrzymanie eksmisji dzierżawców gruntów, zajętych pod budynki na Ziemiach Wschodnich. U. 26/9 DU 89/812. 13) Ochrona dzierżawców i czynszownków na Ziemiach Wschodnich. U. 21/9 DU 90/822. 14) Upoważnienie do czasowego użytkowania uprawianych cudzych gruntów i zajętych pomieszczeń na Ziemiach Wschodnich. U. 23/9 DU 90/832.

W konsekwencji rozciągnięcia ustawy o organizacji

urzędów ziemskich na województwa wschodnie utworzone zostały na obszarze okręgowych urzędów ziemskich wołyńskiego, poleskiego i nowogródzkiego zamiast dotychczasowych komisariatów ziemskich powiatowe urzędy ziemskie (2). Właściwość utworzonego rozp. 16/3 DU. 70/461 okręgowego urzędu ziemskiego pomorskiego uległa zmianie przez przyłączenie do poznańskiego O. U. Z. powiatów, należących do województwa Poznańskiego i ograniczenia terytorialnej kompetencji, pomorskiego o. u. z. do województwa Pomorskiego. Siedzibą urzędu jest obecnie Grudziądz (3). Rozp. wykonawcze (z dnia 12. 10. 1921) do ustawy o organizacji urzędów ziemskich zostało zmienione, zgodnie z brzmieniem ustawy, pod tym względem, że Prezes O. U. Z. może decyzję w sprawach przenoszenia własności, należąca do uprawnień prezesa u. z., przekazać okręgowej komisji: ziemskiej; decyzje takie zapadają na niejawnym posiedzeniu komisji (1).

Przy likwidowaniu majątków obywateli niemieckich w myśl Traktatu Wersalskiego okazało się, że najszybsza forma tej likwidacji — nabycie majątków ziemskich przez osoby prywatne zahamowana jest obawą przed wywłaszczeniem na podstawie ustawy o wykonaniu reformy rolnej. Wskutek tego uzupełniona została wymieniona ustawa w tym sensie, że majątki nabyte przez osoby prywatne bądź bezpośrednio od właścicieli bądź od państwa, które może zatrzymać likwidowaną własność dla siebie, mogą być wywłaszczone dopiero, gdy zostaną wywłaszczone zgodnie z ustawą wszystkie inne majątki na obszarze woj. Poznańskiego i Pomorskiego; przytem jako termin prekluzyjny wywłaszczenia wyznaczono 18 lat. Następnie do innych majątków ziemskich, posiadanych przez nabywców likwidowanych dóbr, wywłaszczenie stosowane będzie „niezależnie i bez łączności z obszarami” tych nabytych majątków (nie będzie więc obowiązywał przepis o pozostawieniu tylko jednego folwarku o obszarze 180, wzgl. 400 ha). Jeżeli zatrzymany będzie likwidowany majątek na rzecz państwa, to ulega on rozsprzedaży za zapłatą pełnej należności (właściciel bowiem otrzymać winien przy likwidacji całkowite odszkodowanie zgodnie z prawem); przy rozsprzedaży majątku ponad 180 ha ma być stosowana kolejność następująca: 1) grupy osadnicze, 2) instytucje, upoważnione do parcelacji, 3) inne polskie osoby fizyczne i prawne (4). Ustawa z dnia 28. 7. 1922 (DU 67/602) upoważniła Pr. G. U. Likwidacyjnego w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami do zbycia lub zamiany majątków, które przy likwidacji zostały zatrzymane na rzecz państwa (konsty-

tucja wymaga dla zbycia i zamiany majątków nieruchomości państwa ustawy). Rozporządzenie wykonawcze do tej ustawy (5) postanawia, że z pośród kandydatów, którzy zgłosili się do nabycia majątku powyżej 180 ha za oznaczoną cenę pierwszeństwo mają grupy osadnicze i instytucje upoważnione do parcelacji, ale o ile w ciągu 30 dni od daty ogłoszenia o majątkach, przeznaczonych na zbycie lub zamianę, nie zgłosili się uprzywilejowani kandydaci, wolno zbywać majątki bez zachowania kolejności. Przy równych warunkach do nabycia majątków wszelkiego obszaru pierwszeństwo mają inwalidzi wojsk polskich i osoby, które się w szeregach wojsk polskich odznaczyły.

Prezes G. U. Z. wydał rozporządzenie, normujące działalność instytucji, upoważnionych do przeprowadzania parcelacji (7). Pozwolenie Gł. U. Z. otrzymać mogą instytucje, dające gwarancje finansowe i fachowe prowadzenia działalności dla naprawy ustroju rolnego; statut instytucji winien przewidywać pomoc dla najsłabszych ekonomicznie gospodarstw i udział przedstawiciela Q. U. Z. w posiedzeniach rady nadzorczej. W tych posiedzeniach uczestniczy delegat G. U. Z., który czuwa nad całokształtem działalności instytucji. Prócz niego z ramienia G. U. Z. sprawuje nadzór nad pracami ziemskimi, przeprowadzonymi przez instytucję, prezes okr. urzędu ziemskiego z podwładnym personelem; nadto Prezes G. U. Z. może każdorazowo delegować dla kontroli urzędników G. U. Z.

Instytucje stosować się winny nie tylko do ustaw, rozporządzeń i instrukcji, lecz do wszelkich „wskazówek” urzędów ziemskich. Koszty kontroli u. z. ponoszą instytucje; rzeczywiste koszty mogą być zastąpione ryczałtową opłatą 1 proc. od cen sprzedażnych. Instytucje mogą 1) nabywać majątki ziemskie dla parcelacji, 2) przeprowadzać parcelację na zlecenie właściciela, względnie urzędów ziemskich. Do nabycia majątków wymagane jest zaświadczenie Pr. okr. u. z. o nieistnieniu przeszkód do parcelacji; w razie niewykonania parcelacji w oznaczonym czasie nabyty majątek może być wywłaszczony. Również zaświadczenie jest konieczne dla parcelacji na zlecenie właściciela. Umowa, upoważniająca do parcelacji, winna między innymi zawierać cenę sprzedażną za hektar ziemi i procent prowizji, należnej instytucji, termin ostatecznego ukończenia parcelacji, warunki i sposób nabycia ziemi przez bezrolnych pracowników majątku. W przedwstępnej umowie sprzedażnej z nabywcami oprócz ograniczeń ustawowych w rozporządzaniu własnością, między innymi przewidziany

ma być sposób i warunki dostarczenia osadnikom materiałów budowlanych. Umowy powyższe i projekt podziału parcelacyjnego, uwzględniający pracowników rolnych danego majątku, miejscowych bezrolnych i małorolnych, winien być zatwierdzony przez prezesa okr. u. z. przed dokonaniem podziału. Uchwała instytucji, ustalająca ostateczne wyniki parcelacji, może spotkać się ze sprzeciwem prezesa o. u. z. co do nabywców, ich ugrupowania i ilości nabywanej ziemi i z żądaniem zmian; od zarządzeń prezesa o. u. z. służy odwołanie do G. U. Z. Podpisanie uchwały zastępuje zatwierdzenie parcelacji przez G. U. Z. Upoważnienie do parcelacji może być instytucji w każdym czasie cofnięte.

Dla przeprowadzenia ustawy o rewizji serwitutów pastwiskowych w dobrach b. komory arcyksiążęcej na Śląsku Cieszyńskim utworzona została w Cieszynie Serwitutowa Komisja Rewizyjna (9) pod przewodnictwem delegata G. U. Z. Postępowanie komisji odbywać się ma zgodnie z przepisami dla okr. kom. ziem.

Dotacja Skarbu Państwa dla Państwowego Banku Rolnego podwyższona została do 5 miliardów marek (10).

IX. Rolnictwo.

Pomoc rolna. Zlikwidowanie spraw pomocy rolnej, załatwianych przez b. inspektorów pomocy rolnej w Krakowie i Lwowie (powierzone wojewodom lwowskiemu i krakowskiemu)- 1) Rozp. R. M. 11/7 DU. 64/571.

Lasy. Ochrona lasów w b. dzielnicy pruskiej. 2) U. 26/9 DU 92/848. Organizacja urzędów ochrony lasów w Ziemi Wileńskiej. 3) Rozp. R. M. 21/7 DU 64/572. Zmiana właściwości terytorialnej okręgowych zarządów lasów państwowych. 4) Rozp. R. M. 21/7 DU 64/573. 5) Rozp. R. M. 21/7 DU 64/574. Zmiana zakresu działania okręgowych zarządów lasów państwowych. 6) Rozp. R. M. 27/11 DU 106/982. 7) Rozp. R. M. 5/12 DU. 112/1023. Dostarczanie drzewa opałowego instytucjom i ludności niezamożnej w okresie zimowym 1922/23. 8) Rozp. R. M. 11/9 DU. 96/887.

Kredyt rolny. Ustawa Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego w Warszawie. 9) Rozp. R. M. 4/9 DU 79/720. Statut Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego. 10) Rozp. R. M. 8/6 DU 57/519. Zmiany statutu Banku Ziemiańskiego w Warszawie. 11) Rozp. R. M. 6/11 DU 98/905.

W celu zapobieżenia dewastacji lasów prywatnych w b. dzielnicy pruskiej, gdzie władze państwowe nie były uprawnione, jak w innych dzielnicach do nadzoru nad gospodarstwem leśnym i ewentualnego wkroczenia, ustawa

sejmowa (2) poddała nadzorowi wojewody lasy prywatne, rozciągając na nie ustawę pruską z dn. 14. 8. 1876 o zarządzie lasów, należących do gmin i zakładów publicznych. Powołana ustawa wymaga, aby gospodarka leśna opierała się na zatwierdzonych przez władze państwowe planach i aby odstęstwa od nich, jak również karczowanie, zbywanie i nadzwyczajne wyręby były również zatwierdzane przez wojewodę.

Zmiana warunków politycznych i ekonomicznych wywołała konieczność zmiany statutów Towarzystw kredytowych Ziemskich. Ogłoszona została w nowym brzmieniu ustawa Tow. Kredytowego Ziemskiego w Warszawie, którego działalność rozciągnięta została i na województwa wschodnie; zmieniony został ustrój władz Tow., zniesiono Dyрекcje Szczegółowe (9). Również ogłoszono uchwalone na walnem zebraniu Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego nowy statut, regulamin szacunkowy i instrukcję do regulaminu oraz statut Banku Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego (10).

X. Przemysł i handel.

Urzędy. Władze górnicze w b. Królestwie Polskiem. 1) Rozp. M. P. H. 19/9. DU 80/722, na Śląsku 2) Rozp. R. M. 24/6 D U 50/444, 3) Rozp. M. P. H. 27/6 D U 53/489. Zniesienie Dyrekcji Państwowych Zakładów Salinarnych, 4) Rozp. M. P. H. 5/10 Mon- 229- — Utworzenie Wileńskiego Okręgu Probierczego, 5) Rozp. M. P. H. 10/11 D U 104/955 — Utworzenie Izby Handlowej w Katowicach, 6) Rozp. M. P. H. 27/6 D U 53/487. Utworzenie Izby Rękodzielniczej w Katowicach, 7) Rozp. M. P. H. 27/6 D U 53/488.

Wytwórczość. Zakaz wyłączania nieruchomości z ogólnej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. 8) Rozp. Nacz. Nadzw. komisarza do walki z epidemiami 21/6. DU 56/517. Specyfiki farmaceutyczne (nowe brzemienie rozp.), 9) Rozp. M. Z. 10/8 D U 74/672, 10) Rozp. M. Z. 30/10 D U 101/929.

Nadzór nad kotłami parowymi. Urządzenie wyjść w nowobudowanych kotłowniach, 11) Rozp. M. P. H. 21/6 D U 51/461- Zmiana brzmienia rozp. w sprawie wydawania pozwoleń na ustawienie i używanie kotłów. 12) Rozp. M. P. H. 11/7 DU 55/501. Wysokość opłat za nadzór zlecony przez M. P. H. 13) Rozp. M. P. H. 30/7 DU 67/614. Okręgi działalności stowarzyszeń dozoru kotłów (zmiana). 14) Rozp. M. P. H. 12/9 DU 78/717.

Ochrona własności przemysłowej. Przedłużenie mocy prawnej patentów na wynalazki, oraz świadectw ochronnych na wzory rysunkowe, modele i znaki towarowe, udzielonych na zasadzie dawniejszych ustaw (do 31. 12. 1922). 15) Rozp. M. P. H. 28/6 DU

- 53/490. 16) Rozp. M. P. H. 30/9 DU 92/853. Ochrona własności przemysłowej w Ziemi Wileńskiej. 17) Rozp. R. M. 20/11 DU 107/999.
- Spółki akcyjne.** Spółki, mające znaczenie państwowe lub użyteczności publicznej. 18) Rozp. M. P. H. 31/5 DU 51/459. Pozwolenie dla zagranicznych spółek. 19) Rozp. M. P. H. M. Sk. 13/6 DU 52/474.
- Konwencje handlowe:** z Francją. 20) Ustawa o ratyfikacji 12/5 DU 50/441, konwencja DU 50/442, Oświadczenie rządowe DU 50/443, Konwencja z Szwajcarią. 21) 27/6 DU 83/744, Ratyfikacja konwencji z Austrią 22) U. 26/9 DU 86/774. Zatwierdzenie układu tymczasowego z terytorjum Kłajpedy. 23) U. 26/9 DU 86/775. Konwencja handlowa z Rumunią z dn. 1/7 1921 r. 24) DU 103/937. Oświadczenie rządowe 16/ DU 103/938. Ratyfikacja konwencji z Włochami U. 28/7 DU 71/639. Konwencja międzynarodowa w sprawie utworzenia w Paryżu Międzynarodowego Instytutu Chłódnictwa z dn. 21. 6. 1920 r. 25) Ratyfikacja U. 28/10 ex 1921. DU 78/702. Konwencja DU 78/703. Ratyfikacja konwencji o wolności tranzytu. U. 4/8 DU 71/640.
- Zakaz przywozu szmat, używanych ubrań i bielizny z Rosji.** 26) Rozp. Nacz. Nad. Komisarza do walki z epidemjami 14/10 DU 95/880.
- Obrót nawozami sztucznymi na G. Śląsku (kompetencja M. P. H. i wojewody).** Rozp. R. M. 6/12 DU 116/1049.
- Obrót węglem.** Zawieszanie reglamentacji na Górnym Śląsku 27) Rozp. M. P. H. 18/12 DU 116/1063. Przejęcie uprawnień kanclerza Rzeszy przez M. P. H. 28) Rozp. R. M. 1916 DU 49/433. Przekazanie tych uprawnień Komisarzowi Państwa do podziału węgla na ziemiach górnośląskich. 29) Rozp. M. P. H. 8/7 DU 53/491.
- Handel alkoholem.** Rozp. wykon. do ustawy o ograniczeniach w sprzedaży i spożyciu napojów alkoholowych. 30) Rozp. M. Z. 2/6 DU 51/462. 31) Rozp. M. Z. 25/7 DU 82/728. Regulamin dla komisji walki z alkoholizmem. 32) Rozp. M. Z. 5/8 Mon. 218.
- Biura zarobkowe pośrednictwa pracy.** Ustrój i sposób prowadzenia biur. 33) Rozp. M. Pr. 24/7. Mon. 192.
- Domy bankowe i kantory wymiany.** Koncesje na obszarze woj. poznańskiego i pomorskiego. 34) Rozp. M. Sk. 19/10 DU 101/924. Koncesje w Ziemi Wileńskiej. 35) Rozp. M. Sk. 30/11 DU 116/1057.
- Ubezpieczenia.** Opłaty za nadzór M. Sk. nad zakładami ubezpieczeń. 36) U. 26/9 DU 89/810. 37) Rozp. M. Sk. 30/11 DU 112/1021.
- Tytuł inżyniera-** 38) U. 21/9 DU 90/823.
- Miary i wagi** Tymczasowe używanie dawnych legalnych jednostek miar na ziemiach wschodnich do końca 1922 r. 39) Rozp. M. P. 24/6 DU 54/497. 40) Rozp. M. P. H. 11/8 DU 70/630. Zakaz używania rosyjskich funta i łuta od dnia 1. I. 1924. 41) Rozp. M. P. H. 20/7 DU 59/532. Zegary w miejscach publicznych. 42) Rozp. M. P. H. 21/8 DU 74/676.

W ustroju władz górniczych na terenie b. Królestwa Polskiego zaszła zmiana. Zgodnie z ustawodawstwem rosyjskim zamiast dotychczasowych dwóch instancji: inżynierów górniczych i Departamentu Górniczego M. P. H. wprowadzono trzy instancje. Instancją drugą jest Wyższy Urząd Górniczy w Warszawie, który sprawuje funkcje b. Zachodniego Zarządu Górniczego. Właściwość terytorialna urzędów I instancji, granice okręgów górniczych zostały jednocześnie na nowo ustalone (1). Na Górnym Śląsku siedzibą utworzonej władzy drugiej instancji — Wyższego Urzędu Górniczego są Katowce; pierwszą instancją są urzędy górnicze, trzecią — minister P. H.; przy wyższym urzędzie górniczym w myśl pruskiej ustawy górniczej tworzy się Wydział Górniczy, dla załatwiania spraw w spornem postępowaniu administracyjnym (rewizyjną instancją jest Trybunał administracyjny). Wydział górniczy według ustawy pruskiej składa się z naczelnika wyższego urzędu górniczego, dwóch członków urzędu, mianowanych przez M. P. H. i z czterech, wyznaczonych przez Radę Wojewódzką (2—3).

Na miejsce Izby Handlowej w Opolu powstaje Izba Handlowa dla Górnego Śląska w Katowicach. Opracowanie statutu w ciągu trzech miesięcy powierzone zostało komisarzowi Rządowemu. Przy nim działa Rada Przyboczna, składająca się z 18 członków, mianowanych przez M. P. H. O projekcie statutu wypowiedzieć mają opinie organizacje przemysłowe i handlowe oraz Rada Przyboczna. Komisarz Rządowy załatwia sprawy, związane z organizacją Izby Handlowej, przygotowuje listy wyborcze. Załatwiła on sprawy bieżące Izby Handlowej, nie ma prawa dysponowania ewentualnym majątkiem Izby lub zaciągania zobowiązań imieniem Izby (6) Tak samo organizowana jest przez komisarza Rządowego Izba Rękodzielnicza w Katowicach (7).

Spółki akcyjne. W pewnych działach przemysłu i handlu jest rzeczą ważną zabezpieczenie należyte interesów państwowych. Rozporządzenie M. P. H. i M. Sk. (18) upoważnia władze, zatwierdzające statuty spółek akcyjnych, mających znaczenie państwowe lub spółek użyteczności publicznej, do uzależnienia zatwierdzenia od warunków, które M. P. H. i M. Sk. uznają za konieczne zastrzec w statucie spółki. Jako takie warunki ustawa wymienia przykładowo udział kapitału krajowego w kapitale zakładowym spółki tudzież „udział większości obywateli polskich w zarządzie spółki”. Do tej kategorii spółek zalicza się spółki mające na celu: wyrób broni, amunicji i produktów przemysłu wojenno-chemicznego, bu-

dowę i eksploatację kanałów wodnych, budowę i eksploatację dróg żelaznych ogólnych, żeglugę morską i rzeczną, eksploatację telefonów, telegrafów i radiotelegrafów, eksploatację wodociągów, tramwajów, elektrowni okręgowych, elektrowni i gazowni miejskich, rzeźni, operacje kredytowe i asekuracje; wykaz ten może być późniejszymi rozporządzeniami uzupełniony. Rozporządzenie nie obowiązuje na obszarach, gdzie spółki nie są zatwierdzane przez władze centralne, lecz powstają w drodze rejestracji sądowej, (a więc w b. dzielnicy pruskiej) (Sprost. w DU 54).

Natomiast na obszarze całej Rzeczypospolitej obowiązuje rozporządzenie o udzielaniu pozwoleń na działalność zagranicznym spółkom akcyjnym i komandytowo-akcyjnym. Pozwoleń udzielają łącznie M. P. H. i M. Sk. na podstawie podartu, do którego dołączyć należy statut spółki i zaświadczenie o utworzeniu spółki według ustawy odnośnego państwa, zaświadczenie o dopuszczaniu spółek polskich do działalności na równi z krajowymi spółkami danego państwa w myśl zasady wzajemności, odpis uchwały walnego zgromadzenia akcjonariuszów o wysokości kapitału, przeznaczonego wyłącznie do działalności w Polsce. Spółka zagraniczna winna m. i. ustalić siedzibę przedstawicielstwa spółki w państwie polskim, wyznaczyć przedstawicielstwo dla całego przedsiębiorstwa w państwie polskim, posiadające nieograniczone pełnomocnictwo dla wszystkich spraw spółki w Polsce, prowadzić oddzielną księgowość w języku polskim dla działalności swojej w państwie polskim, ogłaszać bilanse spółki tak z całej działalności, jak i z działalność w Polsce, spółki asekuracyjne mają pozatem składać kaucje w oznaczonej wysokości. O wszelkich zmianach w statucie spółki winny zawiadamiać władze polskie, zezwolenie zaś uzyskiwać winny: na zmianę wielkości kapitału, przeznaczonego na działalność w Polsce, na emisję obligacyj, opartych na majątku spółki w Polsce, na fuzję z innym przedsiębiorstwem, na zmianę siedziby przedstawicielstwa, spółki zaś asekuracyjne ponadto przedstawiać do zatwierdzenia warunki polisowe, a w dziale ubezpieczeń życiowych również taryfy, podstawy matematyczne i wszelkie zmiany w planie technicznym. Nowemu zatwierdzeniu podlegają przedłużenie czasokresu pozwolenia, zakładanie nowej filji, nie objętej pozwoleniem, rozszerzenie lub zmiana działalności w Polsce. Pozwolenie może być dane na oznaczony okres czasu. Pozwolenie wygasa, jeżeli spółka nie rozpoczęła w Polsce faktycznej działalności w terminie określonym w pozwoleniu, a w braku takiego postanowienia w terminie 6

miesięcznym. Ministrowie mogą cofnąć pozwolenie, jeżeli państwo spółki wprowadzi ujemną zmianę dla spółek polskich co do przestrzegania wzajemności lub jeżeli spółka dopuszcza się przekroczeń tego rozporządzenia, swego statutu oraz norm prawnych polskich. Spółki zagraniczne, które przed 1 listopada 1918 r. wykonywały już swą działalność na ziemiach polskich, mogą ją wykonywać nadal, o ile w ciągu 6 miesięcy zobowiążą się do zachowywania warunków niniejszego rozporządzenia i zastosują się do nich w ciągu 6 miesięcy. Spółki, które, mając siedzibę w państwach rozbiornych poza obszarem Rzeczypospolitej Polskiej, wykonywały już przed 1 listopada 1918 r. lub przed objęciem władzy przez państwo polskie, swą działalność na tym obszarze, winny dla prowadzenia nadal swej działalności w ciągu 6 miesięcy uzyskać pozwolenie **M. P. H. i M. Sk.**

XI. Komunikacje.

Koleje żelazne Komunikacja międzypaństwowa.

Konwencja berneńska międzynarodowa o przewozie towarów kolejami żelaznymi z dn. 14. 10. 1890. 1) Oświadczenie rządowe o przystąpieniu i konwencja 4/4 DU 76/685. 2) Rozp. M. K. 31/5 DU 76/686. Przystąpienie Czechosłowacji. 3) Oświadczenie rządowe 18/10 DU 99/913. Bezpośrednia komunikacja towarowa, z Austrią 4) Rozp. M. K. 14/9 DU 83/746, 5) Rozp. M. K. 16/11 DU 104/962. Bezpośrednia komunikacja towarowa z Czechosłowacją (zmiana). 6) Rozp. M. K. 30/11 DU 106/995. Wolność tranzytu między Prusami Wschodnimi a resztą Niemiec. Ratyfikacja konwencji paryskiej między Polską i Gdańskiem a Niemcami z dn. 21/4 1921 r. 7) U. 24/1 DU 61/548. Konwencja 8) DU 61/549. Protokół wymiany dokumentów. 9) DU 61/550. Komunikacja między Górnym Śląskiem a resztą Polski. 10) Rozp. M. K. 26/6 DU 52/478. Graniczne dworce przejściowe oraz prawa i obowiązki urzędników, zatrudnionych przy uprzywilejowanym ruchu tranzytowym i przy sąsiedzkim ruchu kolejowym na Śląsku. Ustawa o ratyfikacji układu polsko-niemieckiego z dn. 15. 5. 1922. 11) U. 24/5 DU 51/451. Protokół wymiany dokumentów ratyfikacyjnych DU 51/452. Instrukcja o przekazywaniu przesyłek celnych. 12) Rozp. M. Sk., M. K. i M. P. H. 28/7 DU 73/663. Ratyfikacja konwencji barcelońskiej o wolności tranzytu U. 4/8 DU 71/640.

Przewozowe przepisy. Taryfy kolejowe. Rozciągnięcie taryfy ogólnej towarowej na koleje wąskotorowe. 13) Rozp. M. K. 26/7 DU 60/545. Zmiany taryfy ogólnej. 14) Rozp. M. K. 2/9 DU 75/680. 15) Rozp. M. K. 12/12 DU 113/1028. Kolejność ładunków. 16) Rozp. M. K. 24/6 DU 52/477. 17) Rozp. M. K. 30/9 DU 90/836. Podział wagonów przy przewozie węgla z kopalń zagłębia Dąbrowskiego i Krakowskie-

go. 18) Rozp. M. K. 20/6 DU 51/465. Zniesienie dodatkowych opłat przewozowych za ochronę przesyłek nadzwyczajnych. 19) Rozp. M. K. 22/9 DU 82/737. Przepisy przewozowe, zapobiegające zawleczeniu cholery. 20) Rozp. Nacz. Nadzw. Kom. do walki z epidemiami 24/7 DU 59/534. 21) Rozp. N. N. Komisarza 20. 8. DU 75/679. Przepisy, normujące stosunek kas skarbowych do kas kolejowych. 22) Rozp. M. Sk. (bez daty) Mon. 154-

Koncesje na prywatne koleje żelazne. 23) Rozp. wyk. M. K. 30/9 DU 92/854.

Drogi kołowe. Wywłaszczenie i zajmowanie gruntów i materiałów do budowy dróg publicznych. Rozp M. Rp. 20/7 DU 60/543. Drogi państwowe w ziemi Wileńskiej. 24) U. 26/9 DU 89/808. Rozciągnięcie ustawy o dostarczaniu środków przewozowych do budowy i utrzymania dróg publicznych na woj. poznańskie i pomorskie. 25) Rozp. M. Rp. 22/9 DU 82/735. Ratyfikacja przystąpienia Polski do międzynarodowej konwencji, dotyczącej ruchu automobilowego z dnia 11. 10. 1909. 26) U 26/9 DU 85/762. Ruch samochodów na drogach publicznych. 27) Rozp.M.Rp, i M.S. 6/7 DU 65/587. Kwalifikacje wymagane od samorządowej służby drogowej Rozp. M. Rp. 12/7 DU 64/579.

Drogi wodne. Przeniesienie dyrekcji dróg wodnych z Brześcia do Wilna. 28) Rozp. M. Rp. 15/9 DU 82/734. Port w Gdyni. 29) U. 23/9 DU 90/824. Rozszerzenie zakresu działania urzędu marynarki handlowej na wybrzeżu pomorskim na wykonywanie czynności urzędu żeglarskiego (Seemannsamt), pomierzanie staków i wykonywanie policji żeglugowej i portowej. 30) Rozp. M. P. H. DU 115/1040. Ratyfikacja konwencji barcelońskiej o urządzeniu dróg żeglownych. U. 4/8 DU 71/641 Bandera i znaki rządowych statków morskich. Rozp. R. M. 2/10 DU 112/1014.

Żegluga powietrzna. Konwencja o żegludze powietrznej, podpisana w Paryżu 13. 10. 1919. Ratyfikacja. 31) U. 23/9 DU 85/761. Statut Komitetu Lotnictwa Cywilnego. 32) Rozp. R. M. 16/10 Mon. 248.

Poczta i telegraf. Konwencja. Ratyfikacja konwencji i umów światowego Związku Poczтового, podpisanych w Madrycie 30. 11. 1920 r 33) U. 22/9 DU 85/760. Oświadczenie rządowe o przystąpieniu dn. 30. 6. 1920 Polski do Międzynarodowego Związku Telegraficznego i Konwencja Telegraficzna. 34) 28/4 DU 72/649, Konwencja Radiotelegraficzna z 5. 7. 1912. Oświadczenie rządowe 21/9 DU 88/795- — Przepisy pocztowe. Wymiany listów wartościowych z zagranicą. 35) Rozp. M. Pt. 17/7 DU 65/588. 36) Rozp. M. Pt. 11/10 DU 90/844 Zaprowadzenie wymiany paczek pocztowych między Polską a Estonją, Kanadą, Palestyną, Wielką Brytanią i Irlandią. 37) Rozp. M. Pt. 90/843; między Polską a Niemcami, 38) Rozp. M. Pt. 9/11 DU 101/927 i między Polską a Stanami Zjednoczonymi 39) Rozp. M. Pt.. 101/928. Umowa z Rumunją o wzajemnej wymianie korespondencji telegrafii-

cznej i paczek pocztowych. 40) DU 103/937. Pocztowy obrót czekowy między Górnym Śląskiem a Niemcami. Układ podpisany w Genewie 15. 5. 1922. 40) DU 51/454. Ratyfikacja. 41) U. 24/5 DU 51/453. Protokół wymiany dokumentów ratyfikacyjnych. 42) DU 51/455.

O d p o w i e d z i a l n o ś ć za krajowe przesyłki pocztowe i telegramy (nowe brzmienie). 43) Rozp. M. Pt. 20/6 DU 49/440. 44) Rozp. M. Pt. 11/9 DU 81/725. Postępowanie z pocztowymi przesyłkami niedoręczalnemi, bez adresu oraz przedmiotami znalezionemi. 45) Rozp. M. Pt. 13/5 DU 61/551. 46) Rozp. M. Pt. 23/8 DU 77/699- Przyjmowanie poleconych pocztowych przesyłek listowych poza godzinami urzędowemi. 47) Rozp. M. Pt. 17/6 Mon. 149. Pełnomocnictwa pocztowe. 48) Rozp. M. Pt. 7/6 Mon. 150. Odbiór pocztowych przesyłek za pomocą pocztowych książek odbiorczych. 49) Rozp. M. Pt. 9/8 Mon. 152. Ostateczny czas przyjmowania zgłoszeń na rozmowy telefoniczne międzymiastowe w urzędach telefonicznych mających ograniczone godziny służbowe. 50) Rozp. M. Pt. 19/6 Mon. 157. Uiszczanie opłat gotówką za paczki i listy wartościowe. 51) Rozp. M. Pt. 30/8 Mon. 215. Wydawanie pozwoleń na sprzedaż znaczków i druków pocztowych i telegraficznych przez osoby prywatne. 52) Rozp. M. Pt. 5/10 Mon. 255. Podwyższenie granic wartości listów wartościowych i paczek, kwot przekazów pocztowych, telegraficznych, czekowych tudzież obciążonych przez pocztę pobraniem. 53) Rozp. M. Pt. 21/12 Mon. 296- Obrót czekowy na Górnym Śląsku. 54) Rozp. R. M. 6/12 DU 116/1048.

Polska przystąpiła do szeregu międzynarodowych konwencji techniczno-administracyjnych, do czego się zobowiązała traktatem między głównymi mocarstwami sprzymierzonymi z Polską podpisanym w Wersalu dn. 28 czerwca 1919 r. Należy do nich Petersburska Międzynarodowa Konwencja Telegraficzna z r. 1875, konwencja radiotelegraficzna z r. 1912, Berneńska konwencja kolejowa. Szczególne znaczenie ma przystąpienie do konwencji Berneńskiej (1), zawierającej zobowiązania co do przewozu towarów w międzynarodowej komunikacji kolejowej, przepisy i formalności przewozowe, obowiązki i prawa kolei, nadawców i odbiorców, przepisy o poborze opłat, o rozrachunkach między kolejami, o odpowiedzialności kolei za zaginione towary, szkody, opóźnienia w dostawie i postanowienia o Urzędzie Centralnym przewozów towarowych w Bernie. Z powodu przyłączenia Górnego Śląska zaszła potrzeba układu polsko-niemieckiego co do praw i obowiązków urzędników, zatrudnionych w uprzywilejowanym ruchu tranzytowym i ruchu sąsiedzkiem (10). Ogłoszoną też została konwencja między Polską i Gdańskiem a Niemcami w sprawę tranzytu kolejowego, poczty, telegrafu i telefonów, żeglugi, komunikacji samochodowej i utworzenia dla

rozstrzygania wynikających sporów stałego Sądu Rozjemczego w Gdańsku (8).

Ruch samochodów i motocykli na drogach publicznych uregulowało Rozporządzenie M. Robót Publicznych (27). Zawiera 1) przepisy, dotyczące budowy i urządzenia samochodów ze względu na bezpieczeństwo i spokój publiczny oraz na utrzymanie dróg; 2) przepisy o udzielaniu pozwoleń na ruch samochodów; pozwolenia o dopuszczeniu do jazdy rozpadają się na ogólne zaświadczenia o dopuszczalności typu samochodów, wydawane przez urząd wojewódzki (okręgowa dyrekcja robót publicznych) po zbadaniu przez komisję samochodową, wyznaczoną przez wojewodę (przedstawiciel okr. dyrekcji robót publicznych, okręgowej komendy policji państwowej i zaprzysiężony rzeczoznawca) i zaświadczenie, potwierdzające, że dany samochód w zupełności odpowiada dopuszczonemu typowi oraz na dopuszczenie do jazdy danego samochodu. Komisja bada samochody raz na trzy lata, samochody, używane dla celów zarobkowych raz na rok. 3) Urzędy wojewódzkie prowadzą rejestry dopuszczonych do jazdy samochodów, które winny być zaopatrzone w przepisany znak rejestracyjny. 4) Do prowadzenia samochodów należy mieć pozwolenie Urzędu Wojewódzkiego. Kierowca winien mieć odpowiednie wymagane kwalifikacje wieku, wykształcenia, zdrowia i moralności, odbyć praktykę warsztatową i przygotowanie fachowe (nauka jazdy, szkoła szoferska, szkoła techniczna). Właściciele pojazdów, nie uprawiających kierowania zawodowo, może komisja egzaminacyjna zwolnić od wymagań przygotowania fachowego. Kandydaci poddać się muszą egzaminowi przed wyznaczoną przez wojewodę komisję egzaminacyjną i wykazać się znajomością potrzebnych przepisów prawnych, wiadomościami technicznymi i umiejętnością kierowania pojazdami. Kierownicy, którzy otrzymali świadectwo komisji egzaminacyjnej wojskowej i zaświadczenie z odbytej praktyki władz wojskowych, w ciągu roku od zwolnienia ze służby wojskowej otrzymują pozwolenie bez składania egzaminu. 5) Dalej rozporządzenie zawiera przepisy o szybkości jazdy i wymijaniu i 6) przepisy dotyczące ruchu zagranicznego (międzynarodowe świadectwa drogowe w myśl zawartej konwencji międzynarodowej). Nad przestrzeganiem powyższych przepisów czuwają służba drogowa, organy policji państwowej, urzędy gminne i ci urzędnicy państwowi oraz członkowie klubów automobilistów, którym Min. Robót Publ. lub wojewodowie wydadzą odpowiednie upoważnienie.

Z licznych rozporządzeń, dotyczących obrotu pocztowego,

zwrócić należy uwagę na przepisy o postępowaniu z przesyłkami niedoręczalnymi, bez adresu oraz przedmiotami znalezionymi (45). Przepisy zawierają postanowienia o sposobach poszukiwania nadawcy lub odbiorcy, zwrocie przesyłek w razie wyszukania nadawcy wzgl. odbiorcy, okresie czasu przechowywania w Urzędzie niedoręczalnych przesyłek, listów niewartościowych, listów z przedmiotami wartościowymi, przekazów zwykłych, pobranych i zleceńowych i o ogłoszeniach, zrywających nadawców do podjęcia; przesyłek. o niszczeniu listów zwykłych i dokumentów, o przejściu na Skarb Państwa pieniędzy, uzyskanych ze sprzedaży przedmiotów wartościowych.

XII. Prawo wodne.

Ustawa wodna: U. 19/9 DU 102/935.

Polska uzyskała ustawę, regulującą wszechstronnie prawo wodne jednolicie na wszystkich ziemiach (z wyjątkiem woj. śląskiego). Ustawa wzorowana jest na ustawie pruskiej z r. 1913, powtarza wiele jej postanowień niemal dosłownie, a w części wzoruje się również na ustawie, która obowiązywała w b. Galicji.

Reguluje przede wszystkim prawo własności wodnej (odmiennie od pruskiej). Dzieli wody na publiczne, które są własnością publiczną, i prywatne. Prywatne wody płynące i jeziora mogą być zaliczone w interesie publicznym do wód publicznych jedynie na mocy ustawy; za uszczuplenie dotychczasowego użytkowania uprawniony otrzymuje odszkodowanie z odliczeniem ciężarów, od których został zwolniony. Z samego prawa wodami, należącymi do właściciela gruntu są: 1) wody z opadów atmosferycznych, 2) wody zawarte w jeziorach, stawach studniach, wodociągach, kanałach i rowach, 3) wody podziemne i źródła, 4) odpływy z powyższych wód o ile nie spłyną na cudzy grunt albo do cudzej wody. Poza tem wody mogą być prywatne na mocy specjalnych tytułów prawnych. Z powyższego wynikałoby, że wody płynące są z reguły publicznymi, chociaż z dalszych postanowień ustawy okazuje się, że nawet rzeki spławne mogą być własnością prywatną. Ustawa następnie określa granice własności wód prywatnych, płynących między gruntami nadbrzeżnymi, i sposób ustalenia linii brzegu przez władze wodne; zawiera postanowienia co do przymulisk, odsypisk i gruntów, uzyskanych przez regulację (winny być w zasadzie odstąpione za zwrotem wartości właścicielom gruntów przybrzeżnych), oderwisk,

wysp, opuszczonych łożysk. (Właściciele dotychczasowi nowego łożyska wód publicznych otrzymują odszkodowanie opuszczonemu łożyskiem lub jego wartością; właściciele opuszczonego łożyska wody prywatnej i wszyscy uprawnieni mogą w ciągu roku przeprowadzić przewrócenie stanu pierwotnego, nie mają zaś prawa do odszkodowania). Właściciele wód prywatnych są ograniczeni w swej własności o tyle, że nie mogą swem postępowaniem wyrządzać szkody innym uprawnionym, mianowicie nie mogą zmieniać kierunku odpływu wód ze szkodą gruntu niżej położonego, chyba że zmiana wywołana jest zmianą gospodarczego użytkowania gruntu; właściciel gruntu niżej położonego nie może tamować odpływu wód ze szkodą wyżej położonego. Właściciel jeziora nie jest uprawniony do obniżania jego zwierciadła, o ile przez to stan wód gruntowych uległby zmianie ze szkodą innych z wyjątkiem zwykłych robót odwadniających; nie może również zanieczyszczać wody ze szkodą innych. Właściciel gruntu nie może zabierać większej ilości wody podziemnej, niż to jest potrzebne do gospodarstwa domowego, gdyby przez to pozbawiał wody zakład wodociagowy lub źródło użytkowane lub istotnie zmniejszał ich wydajność, uszczuplał dotychczasowe użytkowanie cudzego gruntu, albo stan wody płynącej lub jeziora tak został zmieniony, iżby inni w wykonaniu swoich praw zostali ukróceni. Właściciel gruntu nie ma również prawa pętrzyć wody gruntowej doliny za pomocą podziemnych urządzeń i wprowadzać do ziemi (z wyjątkiem nawożenia) materij, któreby zanieczyszczały wody ze szkodą innych.

Część druga ustawy dotyczy użytkowania wód. Ustawa odróżnia użytkowanie powszechne i użytkowanie na podstawie pozwolenia (koncesji) władzy. Użytkowanie wód publicznych w sposób zwykły, w ustawie wyszczególniony, dozwolone jest każdemu bez pozwolenia władzy, tak samo odprowadzanie wody zwykłej lub zużytej, pochodzącej z gospodarstwa (ale nie z kanalizacji), zachowane tylko muszą być przepisy policyjne; władza wodna może użytkowanie powszechne regulować lub zakazywać. To samo stosuje się do płynących wód prywatnych (jazda łódkami i ślizgawka są dopuszczalne, o ile były dotychczas w użyciu), wyjątek stanowią sztucznie utworzone stawy i użytkowanie wód prywatnych, przepływających przez podwórza i ogrody. Jeżeli ktoś chce z wód publicznych wydobywać rośliny, pni drzewne, ziemię, żwir, łód nie dla potrzeb gospodarczych bez osobnych urządzeń, musi uzyskać zezwolenie władzy wodnej. Zakazane jest wrzucanie do wody i składanie na brzegach takich przed-

miotów, które wstrzymują odpływ wody lub ją zanieczyszczają (nie dotyczy to podawania pokarmu rybom lub nawożenia sztucznych stawów rybnych). Władza wodna może zezwolić na odstępstwa od powyższych przepisów. Zarówno na wzniesienie budowli w wodach płynących, jak i na wpuszczanie wody lub cieczy ponad miarę powszechnego użytkowania potrzebne jest zezwolenie władzy. Za zanieczyszczenie niedozwolone wód odpowiadają przedsiębiorcy zakładów.

Dalsze postanowienia o użytkowaniu wód normuje prawo żeglugi i spławu; urządzenie przewozu wymaga pozwolenia. Właściciele gruntów przylegających do wód żeglownych, które wymienia ustawa (uznanie innych wód za żeglowne może nastąpić tylko na mocy ustawy) i spławnych muszą pozwolić na urządzenie ścieżek lub drogi holowniczej; właścicielem gruntów, przylegających do wód publicznych, które nie były obciążone dotychczas tym serwitutem, należy się odszkodowanie od państwa. Cóż właściciele gruntów muszą zezwolić w nagłych wypadkach na lądowanie i przymocowywanie statków i tratw oraz umieszczanie na brzegu ładunków; za szkody stąd powstałe odpowiadają właściciele statków. I na wodach prywatnych dozwolony jest spław tratw i spust luźnego drzewa w dotychczasowym zakresie. Min. Robót Publicznych może to używanie wód prywatnych dopuścić lub rozszerzyć na inne wody, ograniczyć lub zakazać. Minister może zarządzić pobieranie opłat od statków i spławu drzewa na pokrycie kosztów zarządu, urządzeń i odszkodowań.

Co się tyczy użytkowania wody przez właściciela gruntu, to prócz wymienionych już ograniczeń, właściciel obowiązany jest do odprowadzania zebranej niezużytej wody do wody płynącej w granicach swoich gruntów, nie ma również prawa do takiego piętrzenia wody, któreby sięgało poza granicę jego gruntów albo uniemożliwiało osuszenie cudzych gruntów. Prawo do użycia wody podziemnej ponad potrzeby domowe i gospodarcze właściciela, piętrzenie wody podziemnej, wpuszczanie do ziemi lub jeziora wody i innych cieczy, wrzucanie do jeziora materij otrzymać może właściciel lub osoba trzecia za jego zgodą na podstawie pozwolenia władzy wodnej.

Poza użytkowaniem powszechnem, dla użytkowania wód wymagane jest pozwolenie władzy, mianowicie do 1) używania oraz odprowadzania wody podziemnie lub nadziemnie, 2) do odprowadzania wody i innych cieczy podziemnie lub nadziemnie, 3) do istotnej zmiany łożyska i brzegów, 4) do obniżania lub podnoszenia zwierciadła wody, zwłaszcza przez wstrzymanie odpływu, 5) do budowy urządzeń, mostów, kła-

dek tudzież zakładania nad wodą i w wodzie przewodów rurowych i kabli, 6) do budowy portów, przystań i dojazdowych kanałów żeglownych, 7) do urządzania zakładów kąpielowych publicznych, 8) do urządzania stałych przewozów. Pozwolenia mogą być udzielane na czas nieograniczony lub ograniczony tylko przedsiębiorstwom, opartym na projekcie technicznym. Pozwolenia na wyzyskiwanie siły popędowej wód publicznych na okres najwyżej 90 lat; pozwolenia udzielone na czas ograniczony winno być przedłużone, jeżeli temu nie sprzeciwiają się względy dobra publicznego lub poważne względy gospodarcze. Pozwolenie w określonych okolicznościach może być udzielone z zastrzeżeniem dopełnienia warunków. Mianowicie takie okoliczności zachodzą, gdy należy przewidywać zanieczyszczenie wody lub też szkodliwe działanie dla dobra publicznego, naruszenie praw osób trzecich albo powiększenie obowiązków, ciążących na tych osobach. W tych wypadkach warunki pozwolenia mogą nałożyć na przedsiębiorcę obowiązki, w ustawie wymienione, które polegają na założeniu i utrzymaniu urządzeń, zapobiegających szkodliwym skutkom użytkowania lub stwierdzających rozmiary szkody, bądź na utrzymaniu wody płynącej i jej brzegów, bądź na pokrywaniu szkód, bądź na złożeniu zabezpieczenia na dotrzymanie warunków oraz na zaspokojenie pretensji do odszkodowania. Odmówienie pozwolenia może nastąpić ze względów publicznych, odmowę można zastąpić obciążeniem pozwolenia warunkami, zabezpieczającymi interesy publiczne. Ustawa wylicza przykładowo te względy publiczne (obrona kraju, bezpieczeństwo publiczne, zdrowotność, regulacja wód, odpływ wielkiej wody, żegluga i spław, wpływ na bieg wody, na jakość, zaopatrzenie w wodę, używanie wody na cele rolnicze, nie należyte wyzyskanie siły wodnej, oddanie siły wodnej zagranicę). Przedsiębiorca winien wykupić zakłady lub grunty, na żądanie właściciela, gdyby przez użytkowanie wody cudze grunty lub zakłady nie mogły być celowo użytkowane. Pierwszeństwo przy udzielaniu pozwoleń mają państwo, związki samorządowe i spółki wodne na wodach publicznych, poza tem przedsiębiorstwa większego znaczenia dla dobra publicznego, następnie większego znaczenia gospodarczego, dalej z przedsiębiorstw równego znaczenia — istniejące przed nowemi, związane z danym miejscem, przedsiębiorstwa właścicieli wody przed przedsiębiorstwami właścicieli gruntów nadbrzeżnych, a te ostatnie przed przedsiębiorstwami innych osób. Gdy wody płynącej nie może wystarczyć na użytkowanie jej przez kilku uprawnionych, następuje postępowanie wyrównawcze dla ure-

gułowania użytkowania. Pozwolenie może być cofnięte 1) za odszkodowaniem przez państwo (z udziałem osób trzecich, odnoszących z tego korzyść) z powodu szkód i niebezpieczeństwa dla dobra publicznego, 2) bez odszkodowania, jeżeli używano je w sposób oszukańczy, jeżeli wykonywanie prawa zostało zaniechane lub pozwolenie staje się zbyt cennym, jeżeli przedsiębiorstwo przeszło w ręce obcokrajowców, jeżeli przedsiębiorca pomimo wezwań nie wypełnia warunków.

Osobne przepisy normują prawa i obowiązki zakładów, piętrzących wodę, zawierając postanowienia o znakach wodnych, o przebudowie zakładów dla uchylenia niebezpieczeństwa, o nieuruchomieniu lub zniesieniu zakładu, o utrzymaniu stanu wody na ustalonej wysokości, o regulowaniu ruchu zakładu dla ułatwienia utrzymania wody płynącej.

Część trzecia ustawy dotyczy utrzymania i regulacji wód i brzegów. Obowiązek utrzymania wód należy: 1) na wodach publicznych żeglownych i granicznych do państwa, 2) wód spławnych i potoków górskich do państwa, samorządów wojewódzkich i spółek wodnych na zasadzie ustaw; 3) innych wód publicznych — do spółek wodnych; 4) wód prywatnych — do właścicieli wód względnie do właścicieli gruntów nadbrzeżnych; 5) sztucznych wód płynących — do przedsiębiorcy. Do czasu utworzenia spółki wodnej do utrzymania wody obowiązani są ci, do których utrzymanie należało, ustawa wojewódzka może powierzyć utrzymanie wody publicznej gminom i innym korporacjom publiczno-prawnym. Właściciele gruntów nadbrzeżnych są obowiązani do pewnych robót, usuwających przeszkody dla odpływu wód i do utrzymania brzegów; utrzymanie brzegów w określonych wypadkach może przejść na zobowiązanego do utrzymania wody. Do udziału w kosztach utrzymania wody mogą być pociągnięci ci, co przed wejściem w życie ustawy obowiązani byli do utrzymania, w rozmiarach dotychczasowych nakładów. Do rozstrzygania sporów o utrzymanie wody i brzegów są właściwe władze administracyjne. Właściciele gruntów nadbrzeżnych obowiązani są zezwolić na dokonywanie robót na gruntach nadbrzeżnych, na użytkowanie gruntów i materiałów, potrzebnych do utrzymania wody, za wynagrodzeniem.

Regulację wód przeprowadza: 1) na wodach żeglownych i granicznych — państwo, 2) na wodach spławnych i potokach górskich państwo, samorządy wojewódzkie i spółki wodne, 3) na innych wodach publicznych — państwo, spółki wodne, inne korporacje prawa publicznego; ustawy wojewódzkie

mogą powierzyć regulację związkom samorządowym. Projekty regulacyjne, o ile nie są zatwierdzone przez Min. Robót Publicznych, winny uzyskać zgodę władzy wodnej, która orzeka o roszczeniach i zarzutach interesowanych. Przymus regulacji jest dopuszczalny, choćby ciężary przewyższały korzyści, jeżeli państwo i samorządy wypłacą odpowiednie przyczynki do kosztów w wysokości, oznaczonej przez osobne ustawy.

Dla ochrony od powodzi może władza wodna wydawać rozporządzenia, ograniczające właścicieli w obszarze przepływu wielkiej wody w użytkowaniu gruntów; na obszarze zalewu, o ile wody nie są obwałowane, obowiązują przepisy o utrzymaniu obszaru dla przepływu wody; dla usunięcia przeszkód w odpływie wielkiej wody może być przyznane przez władzę wodną prawo wyłączenia. Dla ochrony wałów władza wodna może ograniczyć lub zabronić takiego używania wałów, któreby zmniejszało ich odporność, na właścicieli gruntów, należących do związku wałowego i gruntów, leżących między wałami a wodą płynącą, ustawa nakłada odpowiednie ciężary i obowiązki. Ustala również, na kim leży obowiązek odbudowy i utrzymania wałów, nie należących do związków wałowych. W czasie powodzi władza może zmusić wszystkich mieszkańców miejscowości zagrożonych i sąsiednich do robót przy obronie wałów.

Część czwarta ustawy zawiera postanowienia o wyłączeniu i prawach przymusowych. Wyłączenie, obciążenie lub ograniczenie prawa własności może być wyrzeczone na rzecz przedsiębiorstw wodnych użyteczności publicznej. Przedsiębiorcy urządzeń do odwadniania, nawadniania, lub odprowadzania wód zanieczyszczonych pod określonymi warunkami; obowiązani są zezwolić na wspólne użytkowanie tych urządzeń. Właściciele gruntów nadbrzeżnych mają prawo do urządzenia na wodach płynących schodów, pomostów, pralni, zakładów kąpielowych za odszkodowaniem. W razie niebezpieczeństwa władza wodna lub policyjna może wydać zarządzenia co do użycia wód publicznych i prywatnych. Władza może ustanowić obszary ochronne dla wodociągów i źródeł w celu ochrony wody przed zanieczyszczeniem lub zmniejszeniem wydajności.

Część piąta ustawy dotyczy spółek wodnych, wzgl. związków wałowych. Spółki wodne mogą powstawać dla celów 1) meljoracji rolnych, utrzymywania zakładów piętrzących wodę i wysyskujących siłę popędową wody, dla bu-

dowy zbiorników, 2) dla regulacji i utrzymywania wód płynących, 3) dla uszlusowania wód płynących, 4) dla zaopatrywania w wodę, utrzymania wód w czystości i kanalizacji. Spółki mogą powstać: 1) na mocy jednogłosnej uchwały interesowanych (dobrowolne), 2) na mocy uchwały większości z przymusem należenia pozostałych interesowanych, 3) na mocy zarządzenia wojewody (przymusowe). Stosunki prawne w spółce normuje statut. Statut spółki musi być zatwierdzony względnie wydany przez władze. Władze nadzorcze państwowe nie tylko kontrolują legalność działalności spółki, lecz również nadzorują prawidłowe wykonanie i utrzymanie urzędzeń spółki. Władza nadzorcza może mianować tymczasowych członków zarządu spółki, jeżeli spółka wzbrania się dokonać wyborów, wstawić do budżetu świadczenia i wydatki, do których spółka jest obowiązana, złożyć z urzędu członków zarządu, którzy dopuścili się ciężkiego zaniedbania, ustanowić zarząd komisaryczny w razie zaniedbania przez spółkę obowiązków.

Udział w ciężarach spółki ustala się według korzyści osiągniętych przez członków z urzędzeń spółki. Zarząd może stosować przymus administracyjny do członków. Przeciwno zarządzeniom zarządu przysługuje zażalenie do władzy nadzorczej.

Osobne przepisy normują powstanie i działalność spółek, utworzonych uchwałą większości z przymusem należenia spółek przymusowych, powstających z rozporządzenia wojewody.

Część szósta ustawy ustala kompetencję władz wodnych i ich postępowanie. Władzami wodnymi są: Ministerstwo Robót Publicznych, urząd wojewódzki i starostwo. Załatwianie spraw wodnych w I i II instancji odbywać się ma z udziałem czynnika obywatelskiego przez kolegię, pod przewodnictwem starosty wzgl. wojewody; do ciała orzekającego wchodzi w równej liczbie urzędnicy i obywatele, wybrani przez organizacje samorządu. Postępowanie rozpoczyna się od podania, zaopatrzonego w wymagane dane. Opis zamierzonego przedsięwzięcia powinien być podany do publicznej wiadomości. Na rozprawę komisyjną winni być wezwani przedsiębiorca i osoby interesowane, o wszczętem dochodzeniu należy zawiadomić miejscowe władze samorządowe dla umożliwienia im obrony interesów publicznych oraz główne korporacje rolnicze Ci handlowo-przemysłowe, którym przysługuje przy rozprawie głos doradczy. Orzeczenie winno zawierać dokładny opis pozwolenia i rozstrzygnięcie sprzec-

wów i roszczeń, ustalenie odszkodowań i pouczenie o przysługujących środkach prawnych, ewentualnie orzeczenie w sprawie służebności i wyłączenia. Osobne przepisy normują postępowanie przy zawiązywaniu spółek wodnych.

Bezpośredni nadzór nad zakładami wodnemu wykonywują miejscowe władze policyjne, które w wypadkach nagłych wydawać mogą zarządzenia w interesie publicznym bez zasięgnięcia wskazówek władzy wodnej i przeprowadzać potrzebne roboty na koszt ociągających się. Władza wodna do czasu rozstrzygnięcia sporu może na wniosek stron uregulować tymczasowo używanie wody. Starostwa prowadzą księgi wodne, w których winny być uwidocznione wszystkie nabyte prawa używania wody; każdemu wolno przeglądać księgę wodną i brać odpisy.

Dla wód płynących, z wyjątkiem wód żeglownych i spławnych, oraz utrzymywanych przez państwo, województwo, powiaty i związki wałowe, tworzone będą rozporządzeniem Rady Ministrów komisje rewizyjne, rozporz. oznaczy ich skład. Oprócz przedstawiciela władzy wodnej, (innych członków wybiera sejmik powiatowy z tem, żeby o ile możliwości reprezentowane były wszystkie grupy produkujące i zainteresowane związki publiczne. Poza wydawaniem opinii, komisje rewizyjne sprawdzają stan utrzymania wód płynących i brzegów, wypadki zanieczyszczenia, zgodność użytkowania wody z ustawą.

W województwach utworzone będą rady wodne dla wydawania opinii dla ministerstw; władze wodne w wyszczególnionych sprawach winny zasięgnąć opinii rad wodnych. Przewodniczącym rady i jego zastępcę mianuje Prezydent Rzeczypospolitej. Pozostałych członków wybierają po jednej trzeciej reprezentacje wojewódzkie, korporacje rolnicze i korporacje przemysłowe i rękodzielnicze.

XIII. Budownictwo.

Rozbudowa miast- 1) U. 26. 9. DU 89/811. Przepisy ulgowe w dziedzinie budownictwa. 2) U. 26. 9. DU 88/788. Ulgi dla nowych budowli- 3) U. 22. 9. DU 88/786.

Klęska mieszkaniowa wywołała ustawę o rozbudowie miast (1). Ustawa nakłada na gminy miejskie, w których ruch budowlany jest niedostateczny i w których istnieje brak mieszkań, obowiązek podjęcia akcji budowlanej, którą ułatwić ma niniejsza ustawa. Akcję przeprowadza magistrat, a w miastach większych powołany przez radę miejską komitet rozbudowy miasta, do którego należą przedstawiciele rządu z gło-

sem doradczym, a o ile państwo przychodzi z pomocą finansową — z głosem stanowczym. Gminy miejskie mają zabiegać o budzenie inicjatywy prywatnej i samodzielnie prowadzić akcję budowlaną. W tym celu gmina pomaga współdzielczym stowarzyszeniom, instytucjom społecznym i osobom prywatnym przez odstąpienie gruntów pod budowę drogą sprzedaży, dzierżawy lub na prawie budowlani, przez dostarczanie materiałów budowlanych, przez pokrywanie najwyżej w ciągu 20 lat niedoboru z eksploatacji domów, przez gwarantowanie właścicielowi możliwości spłat umorzeniowych za dług, zaciągnięty na budowę. Dalej gmina przejmuje tereny, leżące w sferze interesów miasta (ust. o wyk. reformy rolnej), nabywa grunty drogą umów dobrowolnych lub wywłaszczenia; buduje domy nowe, nabywa dobrowolnie lub drogą wywłaszczenia domy niewykończone lub zapuszczone, zakwalifikowane do zamknięcia; gromadzi materiały budowlane. Wywłaszczenie dla wzniesienia budowli może obejmować zniesienie lub ograniczenie prawa własności, zniesienie lub ustanowienie służebności. Dopuszczalne jest również wywłaszczanie lub czasowe przymusowe objęcie przez gminy przedsiębiorstw, wytwarzających materiały budowlane, w obrębie miasta lub w pobliżu ich, o ile właściciele nie chcą czy nie mogą pomimo ofiarowanej pomocy gminy przedsiębiorstw tych uruchomić. Żądanie wywłaszczenia opiera się na uchwale rady miejskiej, ale uprzednio winna gmina wezwać właścicieli domów niedokończonych i zapuszczonych i właścicieli gruntów budowlanych do rozpoczęcia i wykonania w oznaczonym terminie odpowiednich prac budowlanych; dopiero po bezskutecznym upływie czasokresów może gmina wystąpić z żądaniem wywłaszczenia. O konieczności wywłaszczenia lub czasowego zajęcia i wysokości wynagrodzenia rozstrzyga wedle swobodnego uznania w postępowaniu niespornem na podstawie jawnej rozprawy sąd powiatowy (pokoju). Wywłaszczony może żądać uchylecia wywłaszczenia, jeżeli gmina nie zapłaciła odszkodowania w ciągu trzech miesięcy, lub nie rozpoczęła w określonym terminie robót budowlanych. Grunty państwowe, przeznaczone w planie rozbudowy na potrzeby ogólne miasta, będą odstąpione bezpłatnie, na inne cele odstąpione będą odpłatnie. Instytucje finansowe i banki, przedsiębiorstwa do zabaw i kinoteatry, które rozpoczęły swoją działalność po 1 stycznia 1918 r., obowiązane są do rozpoczęcia w ciągu dwóch lat budowy domu mieszkalnego w takich rozmiarach, w jakich zajmują pomieszczenie; mogą wykonać budowę wspólnie z innymi przedsiębiorstwami. Magistrat w razie nie-

wykonania tego przepisu, będzie mógł podwyższyć przewidziane opłaty komorniane na cele rozbudowy aż do 100-krotnej wysokości.

Srodki na akcję budowlaną uzyskane być mają z gwarantowanych przez państwo obligacyj mieszkaniowych i komunalnych, wydawanych przez instytucje uprawnione (Bank Budowlany, Zakład kredytowy Miast Małopolskich, Polski Bank Krajowy, ew. inne instytucje) lub przez wielkie miasta (Warszawa, Łódź, Poznań, Włocławek, Lwów, Kraków); gwarancja państwowa nie może przewyższać 20 mld. marek. P. K. K. P. obowiązane są do udzielania pożyczek pod zastaw obligacyj do wysokości 80 proc. wartości nominalnej. Stopa procentowa pożyczek amortyzacyjnych ma wynosić 3 proc., dla współdzielili mieszkaniowych i gmin — 2 proc. na przeciąg aż do 20 lat. Pożyczki udzielone będą za zabezpieczeniem hipotecznym osobom prywatnym do 80 proc. wartości nieruchomości, gminom i instytucjom użyteczności publicznej do 90 procent. Na pokrycie niedoborów akcji rozbudowy gminy mają prawo pobierać opłaty komorniane (do 300 proc. czynszu z r. 1914) i podatek od gruntów niezabudowanych (1 procent od wartości). Niedobory z tytułu obligacyj i gwarancji państwa pokrywa Skarb w 80 procent a gminy w 20 procent. Dłużnicy, biorący pożyczkę na cele mieszkaniowe, wolni są od odpowiedzialności osobistej za ten dług. Ustawa obowiązuje przez 10 lat, o ile nie będzie w drodze ustawodawczej przedłużona. Nadzór nad działalnością gminy w zakresie ustawy należy do M. S. W.

W związku z powyższą ustawą wydana została ustawa o ulgach dla nowowznoszonych budowli (3). Budowle nowe nadbudowane i przebudowane, jeżeli wykończone będą w ciągu 8 lat, zwolnione są na czas 15 lat od podatków od nieruchomości (budynkowych) państwowych i samorządowych, nowe budowle również od opłat przy przeniesieniu własności w ciągu 8 lat od dnia rozpoczęcia wzgl. wykończenia budowli (o ile budowla została już wykończona zwolnienie odnosi się do pierwszej tylko transakcji). Do tych budowli nie stosują się ograniczenia, wynikające z ustawy o obowiązku gmin dostarczania pomieszczeń i ust. o ochronie lokatorów.

M. Robót Publicznych został upoważniony na przeciąg 2 lat do wydawania przepisów ulgowych dla miast w dziedzinie budownictwa (2).

XIV. Praca i Opieka Społeczna.

Urzędy. Właściwość M. Pr. w woj. poznańskim i pomorskiem.

1) Rozp. R. M. 16/19 DU 96/884. Organizacja inspekcji pracy w b. dzielnicy pruskiej. 2) Rozp. R. M. 16/10 DU 96/885. Instrukcje dla Wydziału Opieki Społecznej Komisarjatu Rządu na m. st. Warszawę-Rozp. M. Pr. 21/7 Mon. 210.

Stosunki pracy w przemyśle. Wymiar grzywien za przekroczenie przepisów. 3) U. 26/9 DU 88/789. Czas pracy. Przedłużenie czasu pracy w cukrowniach do 12 godzin w r. 1922/23. 4) Rozp. R. M. 4/9 DU 77/690; w warsztatach kolei państwowych do 11 godzin. 5) Rozp. R. M. 30/10 DU 98/898. Zezwolenie na wprowadze nie pracy na 3 zmiany w tartakach (do 1. 2. 1922). 6) Rozp. R. M. 6/11 DU 99/911. Urlopy pracowników. Prawo do przełożenia urlopów na czas od 1. 10. 31. 12. w r. 1922 w niektórych działach przemysłu. 7) Rozp. M. Pr. 1/7 DU 52/481. Układanie list urlopów. 8) Rozp. M. Pr. 2/7 DU 52/482. Umowy zbiorowe. Prowadzenie rejestrów umów na Górnym Śląsku przez wojewodę. 9) Rozp. M. Pr. 17/10 DU 93/870.

Pośrednictwo pracy. Ustrój i sposób prowadzenia zarobkowych biur. 10) Rozp. M. Pr. 24/7 Mon. 1922 Zwrot kosztów kancelaryjnych przez pracodawców, którzy przyjęli pracowników przez państwowe urzędy pośrednictwa pracy. 11) Rozp. M. Pr. 12/10 DU 92/866.

Ubezpieczenia społeczne. Okręgowe urzędy ubezpieczeń. 12) Rozp. M. Pr. 6/12 DU 116/1059. Odroczenie terminu utworzenia okręgowego ubezpieczeń w Toruniu (do 30. 6. 1923). 13) Rozp. M. Pr. 20/12 DU 116/1060. Ubezpieczenie urzędników prywatnych. Zmiana ust. niemieckiej. 14) U 22/9 DU 89/804. Zmiana ust- austriackiej. 15) U 23/903. Podwyższenie kwot przewidzianych w ust. austriackiej. Rozp. R. M. 13/11 DU 103/940. Dodatki drożyzniane do rent. 16) Rozp. M. Pr. 26/9 DU 88/797. Rozp. M. Pr. 23/10 DU 106/983. Dodatki drożyzniane do rent inwalidzkich. 17) Rozp. M. Pr. 19/10 DU 95/878. Dodatki drożyzniane do rent ubezp. od wypadków. Rozp. M. Pr/ 29/7 DU 67/611. Rozp. R. M. 12/12 DU 116/1052. Tymczasowe zaopatrzenie pracowników kolei państwowych w b. zaborze ausrjackim w razie nieszczęśliwych wypadków. 18) Rozp. M. K. 5/8 DU 88/798. Ratyfikacja układu polsko-niemieckiego z dn. 26. 8. 1921, dotyczącego Górnośląskiej Spółki brackiej. 19) U. 26/9 DU 86/776. Statut prowizyjny dla robotników w żupach solnych w Małopolsce. 20) Rozp. M. P. H. 1/7 Mon. 252. Regulamin wyborczy dla wyboru delegatów na walne zgromadzenie Zakładu pensyjnego dla funkcjonarjuszów. 21) Rozp. M. Pr. 13/6 DU 55/499.

Opieka Społeczna Zniesienie urzędu Nadzwyczajnego Komisarza do spraw repatriacji i utworzenie Rady międzyministerjalnej do spraw repatriacji. 22) Rozp. R. M. 19/6 Mon. 151. Zwrot kosztów utrzymania

ubogich związkom ubogich w woj. poznańskim i pomorskiem. 23)
Rozp. M. Pr. 18/10 DU 95/881.

W woj. Poznańskim i Pomorskiem Min. Pracy objęło kompetencje w zakresie stosunków pracy we wszystkich dziedzinach pracy najemnej (z wyjątkiem stosunków uczniów przemysłowych i zawodowego kształcenia się czeladników i majstrów). Mianowicie kompetencje te opierają się na niemieckiej ustawie przemysłowej, ustawie o czasie pracy w przemyśle i handlu, ustawie niemieckiej o pracy chałupniczej, ustawie górniczej oraz dekrete niemieckim z dnia 23. 12. 1918 o umowach zbiorowych, wydziałach robotniczych i pracowniczych oraz rozjemstwie w zatargach pracy (1). — Czuwanie nad stosunkami pracy w przemyśle w myśl ustawy przemysłowej i w rolnictwie w myśl rozporządzenia Komisariatu Nacz. Rady Ludowej o załatwianiu zatargów w rolnictwie (z dn. 15. 6. 1919) należy do inspektorów pracy, okręgowych (wojewódzkich) i obwodowych. Okręgowi inspektorowie sprawują nadzór nad działalnością inspektorów obwodowych i udzielają im wskazówek. Są oni wyłączeni ze składu administracji województwa. Podlegają M. Pr., kieruje ich czynnościami Główny Inspektor Pracy w Warszawie (2).

Ust. o kasach chorych stwarza okręgowe urzędy ubezpieczeń, jako organy nadzorcze i rozstrzygające odwołania od decyzji zarządu kas chorych. Rozp. z dn. 27. 3. 1922 utworzyło pierwsze okręgowe urzędy między ubezpieczeń w Poznaniu i Toruniu (ten drugi jeszcze nie został zorganizowany) i określiło ich tymczasową organizację. Nowe rozporządzenie (12) tworzy dalsze trzy także urzędy 1) w Warszawie dla Warszawy, woj. warszawskiego, łódzkiego, lubelskiego, białostockiego i ziemi wileńskiej, 2) w Krakowie dla woj. krakowskiego i Śląska Cieszyńskiego; 3) we Lwowie dla woj. lwowskiego, tarnopolskiego i stanisławowskiego.

Rozp. M. Pr. (7) unormowało sposób układania list urlopów pracowników ustanawiając, wybory delegatów dla ułożenia tych list.

Urząd Nadzwyczajnego Komisarza do praw rejestracji został zniesiony, utworzona zaś została Rada miedzyministerialna do spraw repatriacji pod prezesurą przewodniczącego wzgl. jego zastępcy, pełniących swe obowiązki honorowo. Rada wydaje opinię i instrukcje, układ plan repatriacji, ma prawo wglądu w odnośne sprawy, może ustanawiać pełnomocników.

XV. Aprowizacja.

Zwalczanie lichwy. Zmiany w ustawie. 1) U. 5/8 DU 69/618-
Obowiązek posiadania faktur handlowych i uwidoczniania cen. 2) Rozp-
M. S. W. 5/7 DU 52/483.

Zakaz pędzenia napojów wysokokowych z pszenicy, żyta, jęczmienia,
owsa i ich przetworów w r. 1922/23. 3) Rozp. R. M. 21/7 DU 62/553.
Obowiązek właścicieli domów, zarządców i dozorców przeciwdziałania
tajnemu gorzelnictwu. 4) Rozp. R. M. 11/10 DU 96/883.

Ustawa o zwalczaniu lichwy wojennej z dn. 2. 7. 1920 (DU 67/449) uległa częściowej zmianie (1). Zmiany dotyczą przede wszystkim zniesienia urzędów walki z lichwą i przekazania ich czynności władzom administracyjnym pierwszej instancji, które też wydają orzeczenia karne; odwołanie do urzędów wojewódzkich, a od ich orzeczeń odwołanie do sądu okręgowego. Następnie ustawa nie obejmuje producentów rolnych, choćby trudniących się zawodowo pozbywaniem artykułów własnego gospodarstwa. Ustawa w dawniejszym brzmieniu upoważniała Radę Ministrów do wydawania rozporządzeń, mających m. i. na celu zaopatrywanie ludności w przedmioty powszedniego użytku oraz utrzymania tych przedmiotów w stanie zdatnym do użytku. Nowela upoważnia do wydawania rozporządzeń, mających na celu 1) zwalczanie przemytnictwa przedmiotów powszedniego użytku, 2) zwalczanie tajnego gorzelnictwa, 3) tępienie nadużyć handlu pośredniczącego, 4) magazynowania i ujawniania zapasów, obowiązku sporządzania faktur i 5) ujawniania cen. Prawo wydawania poszczególnych rozporządzeń R. M. może przekazać właściwym Ministrom. Rada Min. może w całości lub w części rozciągnąć niniejszą ustawę na b. dzielnicę pruską najpóźniej do dn. 1. 4. 1923 r.

Rozp. M. S. W. (2) nakazuje wszystkim przedsiębiorstwom, sprzedającym artykuły powszedniego użytku wywieszanie cenników. Sposób i formę sporządzania i wywieszania cenników i uwidoczniania cen na przedmiotach ustalają przepisy, wydane przez władze admin. I instancji. Nie wolno pobierać cen wyższych od uwidocznionych w cenniku; przedsiębiorstwa na żądanie winny wystawiać rachunki za sprzedane przedmioty i posiadać oryginalne faktury na wszelkie nabyte na sprzedaż towary.

Prof. Wasiutyński (Poznań).

2. Kronika ustawodawcza.

W „Dzienniku Ustaw” (1923) zostały ogłoszone następujące ustawy:

1. Ustawa z dn. 7 kwietnia 1922 r. o ratyfikacji porozumienia międzynarodowego, dotyczącego utworzenia Biura centralnego patentów na wynalazki (Nr. 4, poz. 18).
2. Konwencja handlowa między Polską a Austrią z dn. 25-go września 1922 r. (Nr. 4, poz. 19).
3. Ustawa z dn. 31 stycznia 1923 r. o wypuszczeniu Serji IV biletów skarbowych (Nr. 12, poz. 77),
4. Ustawa z dn. 31 stycznia 1923 r. zmieniająca ustawę z dn. 4 kwietnia 1922 r. o obowiązku zarządów gmin miejskich dostarczania pomieszczeń (Nr. 14, poz. 91).
5. Ustawa z dn. 15-go lutego 1923 r. o prowizorjum budżetowym za czas od 1-go stycznia do 31-go marca 1923 r. (Nr. 22, poz. 138).
6. Ustawa z dn. 31 stycznia 1923 r. dotycząca sprostowania ustawy o ubezpieczeniu urzędników prywatnych (Nr. 24, poz. 144).